

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 29/30 (160/161)

1998. GODA 7. – 14. AUGUSTS

CENA 20 SANTIMI

KONSULTANTI: religejas lītas – prāvests Alberts Budže, Raiņa ilā 21, Tilža, Bolvu rajons, LV-4572, tālrunis – 245-56312; mākslas vaicājumi – Pīters Gleizdāns, Bazneicas ilā 34, Rēzekne, LV-4601, tālrunis 246-23325; poligrafeja, izdevniecība – Jāns Eļksnis, Bazneicas ilā 28, Rēzekne, LKC izdevniecība, LV-4601, tālrunis 246-22298; dzeja – Ontons Slišāns, Upīte 2-13, Šķilbānu pogosts, Bolvu rajons, LV-4587; vēsture – Viktors Trojanovskis, R. Blaumaņa 17/18, dz. 6, Ludza, LV-5701; kultūrvēsture – profesors Pīters Zeile, K. Valdemāra 145/1-52, Reiga, LV-1013, tālrunis 27-361423; ekonomika – profesors Jezups Zeļonka, LJA EI Akadēmijas 1, Reiga, LV-1003; orzemu biroja vadeitōjs – Alberts Spōgis, Breslauer StraÙe 44, 48157, Mūnster, Deutschland.

AR PAĻŌVEIBU NŌCIT PI ŽĀĻSĪRDEIBAS TRŪŅA!

AGLYUNAS SVĀTKU KŌRTEIBA

13. augusts – ceturtdina

7.00 – reita svātō Mise, stuņdžu dzismas.
12.00 – dīnas svātō Mise.
13.00 – Rūžukrūnis, svātō Meinarda leli svātķi.
18.30 – Nešpors (svātō Meinarda svātķu īvodā).
19.00 – vokora svātō Mise, Dīvmōtes litanija.
22.00 – Nakts vigileja.

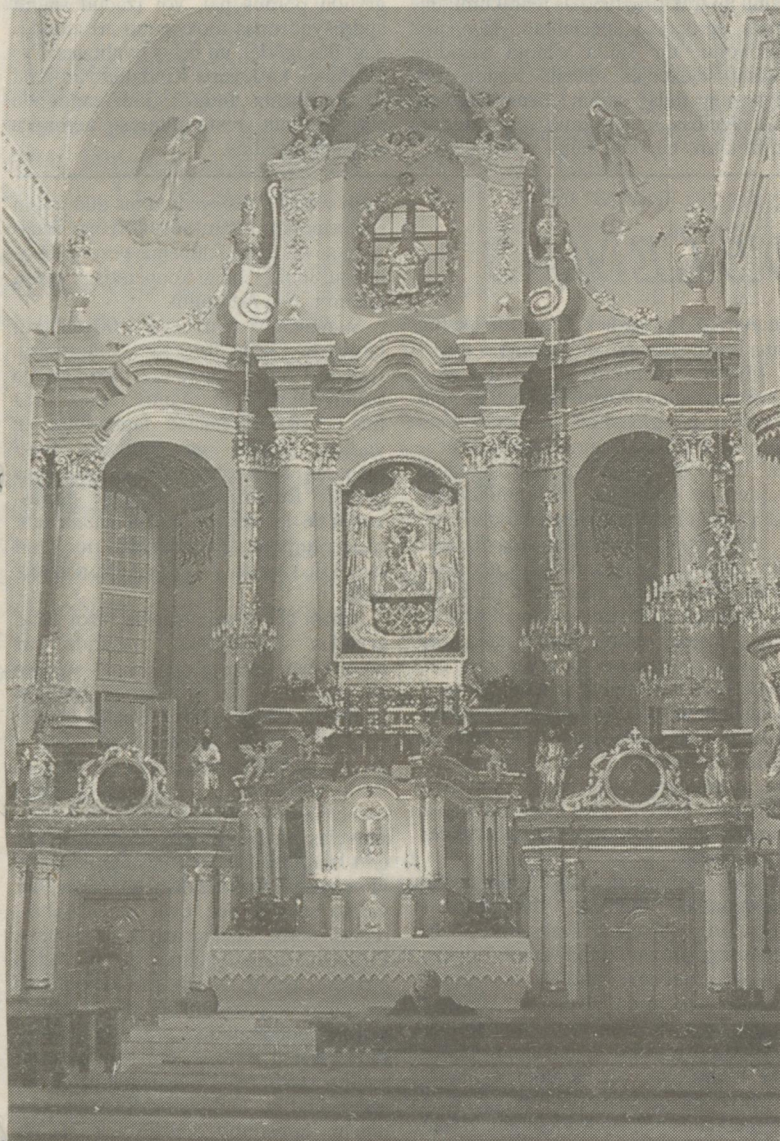
14. augusts – pīktdina

7.00 – reita svātō Mise bazilikā.
10.00 – svātō Mise bazilikā, «Svātais Dīvs».
11.30 – svātceļņiku oficialō sagaideišona.
12.00 – dīnas svātō Mise pi pāvesta oltora.
13.00 – Rūžukrūņš bazilikā.
Jaunovas Marijas Dabasūs Uzjimšonas leli svātķi
18.15 – īvoda zvoni.
18.30 – Nešpors pi pāvesta oltora.
19.00 – vokora svātō Mise pi pāvesta oltora.
20.00 – Vyssvātōkō Sakramenta izneššona uz pāvesta oltora, Dīvmōtes litaneja, euharistiskō proce-

seja pa sakralū laukumu, «Kunga engēļš».
22.00 – Krysta ceļš sakralajā laukumā, pusnakts svātō Mise pi pāvesta oltora.

15. augusts – sastdina

7.00 – reita svātō Mise bazilikā latgaliski.
9.00 – svātō Mise bārnim un jaunōtnei pi pāvesta oltora, Īstyprinōšonas sakramenta daleišona.
10.00 – svātō Mise apakšējā bazneicā pūliski.
10.45 – sprediks pi pāvesta oltora krīvyski.
11.00 – Rūžukrūņš pi pāvesta oltora.
11.30 – kōra goreigōs dzismas pi pāvesta oltora.
11.45 – zvoni.
12.00 – svātķu golvonō svātō Mise pi pāvesta oltora.
13.45 – Vyssvātōkō Sakramenta izneššona uz pāvesta oltora, Dīvmōtes litaneja.
14.00 – euharistiskō proceseja pa sakralū laukumu, pateiceibas himna «Dīvs, mes tevi slavejam», nūslāguma svēteiba.
19.00 – vokora svātō Mise bazilikā.

J. ŽAVORONKOVA, RĒZEKNES AUGSTSKŪLAS
2. KURSA STUDENTE

LATGOLAS GOLVONŌ SVĒTNEICA

Aglyuna, Aglyuna – Latgolas ilgas, Breinumu Jaunova svātceļņikim, Mōrzesmes āzarus turi tu klēpi, Pakalnes, teirumus sorgoj un svēteji.

Janina Babre

Senejā vēsturiskajā vitā – Rušonas nūvodā – dabasu zylgmē sovus boltūs tūrņus mērcēj Aglyunas bazilika, bet X un XIII godsymtūs šos vītas bejušas bīzi apdzeivōtas, par kū licynoj desmit apkaimes piškolni, vīņš nu īvārojāmōkim ir Madalānu, 2,5 kilometru attōlumā nu Aglyunas. Ir ziņās, ka taiņōš Aglyunas tyvumā paglobōts Leitovas pyrmais karaļš Mindaugs. Vēsturei lobpaticis, lai teritorijas, kas kaidreiz pīdarējušas leitovišu ordenam, atsarostūs Rečas Pospolitas ziņā, tymōs apsamastūs jauni kungi, lai daži nu jīm vysā eistīneibā pisavārstūs kristīteibas principim. Par laimi, šū storpā beja Eva Justina Šostavicka, kuru dzili savīļņōja vītejus īdzeivōtōju nabadzeigais stōvūklis. 1697. godā jei vērsēs pi dominikāņu tāvim, kuru Livonejas veiskups Nikolajs Poplavskis beja paaicynōjis paleigā te jau asūšajim jezuitim. Šys ordenis, kurš saucēs arī par sludynōtōju ordeni, beja dybynōts 1117. godā Spānejā svātājam Dominikam ar taidu nūlyuku, lai apgyutu zynōtni un tū styprinōtu ar kristēgū mōceibu. Jī volkōja boltus tārpus un tōdēj arī saucēs par «boltajim tāvim». Muižas īpašņeica papraseja dominikānim Vniskovā byvēt divnomu un klūsteri ar skūlu, šym nūlyukam saziņā ar dzeivesbīdru Dadzibogu Šostavicki 1700. godā

nūdeve jīm pīdarūšū Vniskovas muižu kai veļti mūkim ar vōrdim: «Vysu, kū Dīvs maņ devis, es zidoju latvišu lobā!»

Sajāmuši muižu, mūki niu varēja dūmōt par divnoma un klūstera byuvei napīcīšamajim leidzēklim.

Tymā laikā pi muižneicas dzeivōjuse latvišu meitīne Anita, kura 1698. godā 15. augustā vokora lyugšonas laikā tagadejūs kopu uzkalneņā redzējuse Dīvmōti ar mozu bārnū Jezu uz lobōs rūkas. Boltu bazneicu ar augstīm tūrim redzējis arī pats tāvs Remigijs, kurs tod arī klīva par pyrmi prioru dominikāņu klūsteri. Jō vadeibā uzbyuvāts sōkumā kūka (1699) klūsteris, bet vēļōk (1700) bazneica. Anita īlgu laiku pēc tō strōdōja pār skūlōtōju klūstera skūlā, vuicūt laseit un raksteit prasmi meiteņom. Paglobōta zam bazneicas.

Jaunō klūstera dybynōšonu un bazneicas īsvēteišonu apstyprinōja Romas pāvests Inokentijs XII, bazneica veļteita Jaunovas Marijas – Dīva Mōtes – Dabasūs Uzjimšonas gūdam, īsvēteita 1751. godā Livonejas veiskupam Josifam de Kozelskim-Puzinoi, jīmā īvītōta arī Aglyunas Dīvmōtes breinumdareitōja svātbiļde.

Teiksma stōsta, ka uzgleznōta Bizantejā, tod Bizantejas imperators Manuils II jū uzdōvynōjis Leitovas kņazam Vitautam, kod tys pījēmis kristīteibu 1380. godā. Kņazs nu svātbiļdes nasaškeire nivīnā karagōjīni, tod īvītōta Traķu klūsteri. Dominikāņu tāvi, kuri sovu darbeibu

īsōce XVII godsymta beigōs Aglyunā, pasyutējuši Traķu svātgleznas kopiju. Kai licynoj leidz myusu dīnom nūnōkušō legenda, kopija bejuse tik naatšķirama nu originala un голу golā iznōcis tai, ka Traķūs palykuse teiši tei, bet originals atvasts uz Aglyunu pūlu karaveiru gūda eskorta pavadeibā.

Pi šos svātbiļdes na reizi vin nūtykuši breinumi un 1718. godā 8. septembrī Viļņas veiskups K. Bžestovskis jū vainagōjis ar zalta krūni. Par svātōs gleznas breinumdareitōjas spējom licynoj, storp cytu, arī lelais votīvdōvynōjumu skaits, kuri radzami zam īšos un kas turpynōjas pasapīldeitis arī myusdīnōs.

1766. godā Aglyunā beja lels guņsgrāks, līsmōs gōja būjā kūka bazneica, bet svātbiļdi izadevēs glōbt. 1767. godā tyka nūlamts sōkt jaunās bazneicas byuvi Mōras Zemes Karalīnes – Jaunovas Marijas Dabasūs uzjimšonas gūdam. Sai bazneicai pēc jōs radeitōju īceres vajadzēja stōtis Reigas Dūma bazneicas, caltas 1215. godā, vitā, kura tyka atjīmta katōlim 1533. godā reformaceju laikā, un taiņat beja veļteita Dīvmōtes Dabasūs Uzjimšonas gūdam.

Jaunōs bazneicas byuve tyka uzsōkta Aglyunā 1768. godā, dorbi ritēja 12 godus un nūsaslēdze 1780. godā. Šymā laikā Latgola beja pīvīnōta Krīvejas imperejai, kur trūni tūlaik beja carīne Jekaterina II un pyrmsōkumūs atbaļšteja skūlu un bazneicu celtnīceibu.

Aglyunas bazneica calta baroko stylā, ir ūtrā vitā pēc Dūma bazneicas Reigā nūzeimeibas ziņā un vīna nu skaistōkajom vaļstī. Ākas garums 45 metri, plotums – 20 metri, augstums

Nūbeigums 4. lpp.

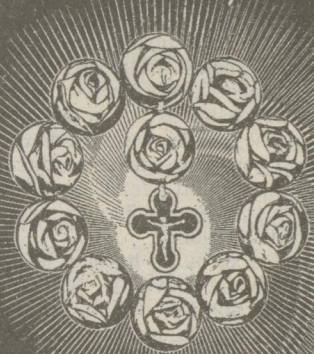
PĪTERS LŌCS

SVĀTKUS SAGAI DŪT

15. augusts – lelōki Mōras Zemes Karalīnes gūdynōšonas svātķi, Latvejas un cytu zemu katōliskais pasaulš gon dūmōs, gon kai svātceļņiki dūdas pi Aglyunas Māmeņas lyugt paleiga bādōs un daleitis prīcā. Itam nūtykumam sovlaiceigi gatavōjōs arī latgaliskōs kulturas darbinīki un aizstōvi. Latgališu rakstīceibas muzeja grōmotu golds klīvīs bogōtōks ar vairōkim jaunim izdavumim. Cinejamais Dricānu draudzes varganists Ontons Matvejāns vin prezentejas ar 4 dzišmu grōmotom – trejom goreiga satūra un vīnu laiceigu, poša jaunōkō ir goreigūs izlase «Dīva gūdam» ar autora vōrdim un melodejom.

Šūgod grōmotu goldā sasatīksim ar komunistu laikūs līgtu latgališu literatu dorbm un vōrdim – Natāliju Giluču-Vaivodi, Diānu Varslavāni, Vladi Ričiku. Par lelu gondarējumu Latgolas latvišim latgaļu drukōtais vōrds bez valdeibas un vaļsts skūlu atbolsta dzeivōj un īt vairumā. Atsajaunojūt Latvejas vaļstei, latgaļu literarajā volūdā beja dabojamas Vladislava Lōča izdevnīceibu, «Katōļu Dzeives» un Latgolas Kulturas centra grōmotas, šudīņ jī jau mynātō jōnūsauc Ontona Rancāna Preiļus un Leona Širina «Gaisma L» apgōdu davums, Latgolas Pētnīceibas instituta zynōtniskūs izdavumus. Valda Lauska vadeitōs Latgolas Demokratiskōs partejas izdūtōs grōmotas ir jau ap 15, a kur vēļ autoru pošu individuali izdūtāis. Laikroksts «Zemturš» nav apsastōjis tikai pasatei-

Ontons Matvejāns

DĪVA GŪDAM

cūt Ontona Rancāna nasavteibai. Te mes radzom Latgolas tautas gora spēka aplīcynōjumu un nūtureibu.

Cinejami nūvodnīki, vysī teikot meilī aicynōti pi latgališu grōmotu golda. Izdūdūt naudeņu grōmotu īgōdei, jyus byusit tikai īgyvēji – tei atsagrīssis pi jyusim pošim nu jau cytā kvalitātē: jyusu pasaulņa un nūvoda redzējuma īzaugsmē, latgaliskōs pošapziņas atjaunōtnē un īzveidē, byus garants latgališu literaturas un kulturas pastōvēšonai nōkūtnē.

Šymā krōjumā ītvartas 29 dzismas, tymā skaitā taidas, kai «Aglyunas māmeņa», «Tu, žēleigō, laipnō», «Sarkanu Dīvmōtei», «Sveicynōta, žēlesteibas pylnō» un cytas, kas veļteitas Dīvmōtes gūdam. Lela daļa slavnoj kungu Jezu Kristu, atgōdnoj par cylvāka dzeives dažaidim pūsim.

Studentu klubeni

Latgola pirmās Latvijas Republikas laikā beja taidis nūvods, kura atteistei nāpicišama ipāša protekcionisma politika, kūr Dr. K. Ulmanis pamatēja, ka te daudz apvydu, kurim nav satiksmes ar Reigu, ka vōja zemes kultura, pōrdzeivōti garōki un smogōki apspisšonas godi. Zemes izmontōšonas seiksaimnīcyskāis raksturs natyka uzskateits par atteisteibu traucejūšu faktōru. «Latgolas lauksaimnīceibas kalendārā 1926. godam» Jezups Kindzuļs rokstā «Drusku par Dānejas seikom saimnīceibom» analizēja taidu kūpu, kurōs leidz 15 hektarim, un sacynōja:

— jo mozōka saimnīceiba, jo lelōkus inōkumus ījam, rēkinūt nu kotra zemes hektara, jo vairōk gūvu uztur uz kotra nu jīm;

— vyspōreja ražas paceļšona atkareiga nu lūpkūpeibas, saimnīceibōs ar naatteisteitu lūpkūpeibu ir ari mozas lauku kulturu ražas.

Mozūs saimnīceibu tryukumus nūvērš kooperaceja, zam tōs karūga pēc lobōkas dzeives latgaļus tiktīs tod ari

pōrlīcynōja J. Kindzuļs. Myusdīnu izpratnē tys ir tīkšonōs pēc naudas, pi uzjēmjdarbeibas rezultata — peļņas. tagadejō zemes reforma Latgolā atjaunōja plateibōs seikōs zemnīku saimnīceibas un vairōk, nakai beja pyrms kara, uz montōjumu pisateicēs na tikai vins vacōkais dāls, kai tys beja pījymts agrōk Vydzemē un Kūrzemē, lai nadaleitu saimnīceibas, un na tikai dāli, kai tys beja Latgolā šņūru vairōšonōs laikā, bet gon vysyi mantinīki.

Pēc oficialom ziņom uz 1994. goda 1. janvari individualajai izmontōšonai nūdūtūs zemu plateiba beja videji 14,8 hektari (zemnīku saimnīceibu grupa) un 5 hektari pīmōju saimnīceibom, kas sastōdēja 45% nu kūpskaita. Voi vysas jōs lobōku dzeivi meklēs kooperacejā ar kaiminim? Bet tīši kooperaceja ir seikzemnīku ceļš uz peļņu, tū nav vīgli izavēlēt, ni it. Kas tod nūteik tod, jo tūmār izavēlēt?

Seikzemnīku jaunsaimnīceibu apsekōjumi parōdēja, ka tōs naturalizejas, golvonais uzdavums ir ari giminēs lūcekļu un izpaleigu, pōrsvorā rodu

JELENA JUZEFOVIČA, II KURSS

SEIKSAIMNĪCEIBAS NATURALIZEJAS

apgōde ar pōrtykas produktim. Uzjēmjdarbeiba nav jūs mērkis un peļņa, nav darbeibas stimuls, jōs naatsateistōs, bet ceņšas tikai nūturēt ražōtspēju kaidā nūteiktā, sasnāgtā leimīni.

Kai pīmāru var minēt gimīni Viļānu tyvumā. Montōjumā jei sajmē 27 hektarus zemes, nu tīm mežs — 2,7 hektari, pļovas — 25,3 hektari. Saimnīciskō darbeiba uzsōkta 1993. godā. Jēme kreditu mōjas ceļšonai (klāvs jau beja un samārā lels), veirs un sīva strōdōja, vacōki sajmē pensejas, bet bārni vuicējōs skulā. Mōju uzcēle un samārā ōtri agrīze kreditu, byuvnīceibas laikā sōce apstrōdēt zemi. Gimīnes golva izstrōdōjis plānu, pēc kura veidoj saimnīceibu, panōkumi vārojami izpīldes gaitā.

Vēlōk pajēme vėl vīnu kreditu cytā bankā, lai īsagōdōtu nāpicišamū tehniku. Nu ir traktors, kombains un ari automašina, pōrdūšonai audzej kvīšus, mīžus, būrkonus un kartupeļus. Goda sōkumā nūslādz leigumu ar uzjāmumu,

saceisim, «Rēzeknes dzērnovniku», taidā ceļā teik ari pi atlaidem dagvīlas īgōdei.

Na kotru godu jīm īsadevis gyut lelus inōkumus, jo tys atkareigs nu labeibas kvalitates un laika apstōklim. Ir godi, kod izdavumi vīnāidi ar inōkumim, bet ir ari tai, ka izdavumi lelōki nakai ījāmumi. Pārņ, pīmāram, pōrlīceigais leits kartupeļus nūgremdēja yudinī un iznōkumā moza ražeiba. Plyudu izraiseitōs sejmū bījāejas seku likvidešonai sajmē subsīdejas un varēja izleidyntōt finansialū stōvūkli.

Daļu jūs ražas nūpērk pazeistami un kaimīni. Rudinī, kod jōvōc raža, aicyno radinīkus un pazeistamūs, saimīnīki jūs nūdrūšnoj ar uzturu, dūd daļu nu ražas voi ari olgu. Saimnīkōšonā lūti aktīvi pīsadola jūs dāls, kurs labi voda kombainu un traktoru, beidzis tehnikumu un īgīvis agronoma specialitati. Tāvs ari agronoms un šaidā omotā strōdōj Viļānu selekcejas stacejā. Naudu, kūr tāvs un dāls sajam ōrpus sovas saimnīceibas, īguldej jīmā, sevi uztur ar leidezklīm, kūr ījam šamā saimnīceibā,

un pensejas, kūr sajam vacōmōte.

Samā saimnīceibā ir 7 gūvis, aitas natur, jo mytras ganeibas, mēginōja audzēt cyukas un pōrdūt gaļu, bet tys izarōdēja naizdeveigi. Taipat beja ar peilem, tur vystas, bet tikai pošu vajadzēibom. Kotru reitu pats gimīnes golva vede pīnu realizacejai, bet pōrsalicynōja, ka tys naizaceļ ar īneseibu — samozynōja gūvu skaitu, tehniku un zemi tūmār napōrdeve. īsagōdōj televīzoru, lelu lada skapi, veļas mozgojamū mašīnu un tamleidezgei.

Pēc eksperta pētējumim (pēc grōmotas «Kooperaceja un uzjēmjdarbeiba Latgolas laukūs» metodikas) jī tūmār saimnīkoj ar nalelu peļņu, bet tei atkareiga nu dažaidim faktōrim: voi bejuse izdeveiba nūslēgt leigumu gryudu pōrdūšonai, voi izadūd sajmim apdrūšynōšonas moksas un ari atlaides dagvīlas īgōdei, nu ražas kvalitates. Tys nūzeimej, ka Jezupa Kindzuļa vārojumi šō godsymta beigōs jau zaudējūši patīseigumu restaurātajōs zemnīku seiksaimnīceibōs.

VELTA ANDŽĀNE, II KURSS

«PRĪDES»

Zemnīku saimnīceiba «Prīdes» dorbōjas brōļu Imanta un Raimonda Strodu vadeibā, atsarūn Mōkūnkolna pogosta Zelenpolē un jīmā strōdōj 4 cylvāki. Pōrsvorā nūsadorbōj ar lauksaimnīceibu, gyust ari peļņu. Kūp taipat lūpus, bet tys nav golvonais inōkumu olūs — apmīrinōj vin pošu vajadzēibas. Saimnīceibai ir 30 hektari zemes, nu jīm 9 aizjam mežs, 10 hektarus aramō zeme un 11 hektarus pļovas. 1997. godā palelynōja sējumplateibas, gryudaugim beja 7 hektari, bet nōkūtne tōs cer paplašynōt vėl. Pošlaik rudzus audzej 2 hektarus, tikpat daudz ir mīžim un kvīšim, auzom — 1, rudinī īvōce pa 7 tonnom rudzu un mīžu, apmāram 6 tonnas kvīšu. Realizejūt 3800 kilogramus mīžu, īgīva 266 latus, par 5800 kilogramim rudzu — 464 latus, bet par tikpat kilogramim kvīšu — 580 latus, taitod, gryudu kūpeigō realizaceja deve 1310 latus, šūs kulturu atlykumus izmontōja sākļai un lūpu barōšonai.

Saimnīceiba audzej vėl ari kartupeļus, bītes, būrkonus, kōpustus un daudz kūr cytu, kas taipat dūd zynomu peļņu.

1997. saimnīceibai beja atspērīņa gods, tod paplašynōtas plateibas, pērta jauna tehnika, jo traktori T-150K un DT-75, gryudu kombains «Nīva» jau vaci, bīži lyuzt, daudz leidezklū jōpatērej rezerves daļom un dagvīlai. Pīmāram, 1997. godā kombaina darbynōšonai patārāti 140 litri dīzeldagvīlas, traktorim — ap 800 litrim un izdūtī 263 lati, sovukōrt detaļom — 500. Imants un Raimonds daudz dzerdējūši par amerikāņu traktora «John Deer» priksrūceibom, nōkūtne vālātūs tikt ari pi pickorpusu mainvērsejā orklā «Massey Ferguson» — tīm dūmōj pajimt bankas kreditu. Lai tū sovukōrt atmoksoitu, jīmšūt papyldus zemes plateibas, kaidu lauku varbyut ari iznūmōt.

1997. godā nu 1,5 hektarus lela kartupeļu lauka nūvōktas 30 tonnas bumbuļu, pōrdūtas nu jōm 26 tonnas un īgyuti 520 lati, nu 0,10 ha burkōnu — 1 tonna, pōrdūti 900 kilogramu un īgyuti 180 lati, nu 0,20 hektarim kōpustu — divas tonnas lela raža, nu kuras pōrdūdūt 1900 kilogramus,

ījymti 570 lati. Nu tehniskūs kulturu realizacejas ījymti 1270 lati. Saskaitūt vysus inōkumus, kūr zemnīku saimnīceiba «Prīdes» gīva, sanōk 2580 lati. Nu tīm jōatskaita 60 lati gryudu maļšonai, 50 lati augu aizsardzeibas leidezklīm, 800 latu dīzeldagvīlas un rezerves daļom, atlykumā palik 1600 lati.

Šei saimnīceiba tur 3 gūvis, 3 teles, zyrgu, 15 vystas un 3 gāļus, 5 cyukas. 1996. godā pōrdeve 5152 litrus pīna, par kotru sajmē pa 0,07 latim, tīmā godā kūpā 361 latu, bet 1997. godā realizejēja 5432 litrus par 0,09 latim un kūpinōkumā beja 489 lati.

Stōsta Raimonds: — Zemnikam nav izdeveigi pīgōdēt pīnu, jo tys ir lūti lāts un dorbs naatsamoksoj, tōpēc nav intereses turēt gūvis. Tōs saimnīceibas, kas pi pīlšātas, var izmontēt tērga pakolpōjumus — 1 litrs moksōj 20 santimus, bet par litru krējuma var ījymt 1 latu, par kilogramu bīzpīna — 60 santimus. Tīm, kūr tōli nu pīlšātas, benzīnam vin jōiztērej daudz naudas, bet vėl produkts leidz tērgam jōnūgōdōj svaigs.

«Prīdes» lellūpus vad uz gaļas kombinatu. Pīmāram, 1996. godā tai realizejēja divus un dzeivsvorā par kotru sajmē pa 320 latim. Svors jīm beja 350 un 360 kilogrami, kotra cena — 0,45 lati.

— Ari te tei poša attōluma problema, — paskaidroj Imants. — Tai kai myusu saimnīceiba tōli nu Rēzeknes un cytom pīlšātom, nav īspēju gaļu pōrdūt tērgā, lai ari tī inōkumi lelōki.

1997. godā te nūbaroja un pōrdeve jau trejs lellūpus, īgīva 479 latus, uzpēcējam pōrdeve 2 cyukas, sajamūt pa latam par kilogramu gaļas, kūpā 190 latus. Nu lūpkūpeibas šymā godā Imanta un Raimonda Strodu saimnīceiba īgyva 1158 latus, bet kūpeji inōkumi sastōdēja 2758 latus. Gimīnes uzturam, apgārbu atjaunōšonai un ōrstnīceibas leidezklīm iztēreja 1200 latus, vajadzēja atlikt 1558 latim, bet nav zynomus, cik nōcēs iztēret āku un dzeivojamōs mōjas, kai ari tehnikas remontim un cytim saimnīciskim izdavumim, ap 60 latim beja nūdūkli un apdrūšynōšonas moksas. Uzkrōjumi godā sastōdēja 958 latus.

Imants un Raimonds Strodi vysom zemnīku saimnīceibom nūvēlej iztureību, panōkumus un lai vīnmār ir bogōta raža. Ari jīm pošim lai tai ir!

IVETA BARAZINSKA, II KURSS

NŪĪTA PROBLEMAS

Borkovas pogosts atsarūn Modūnas rajonā, vysas zemnīku saimnīceibas izavītōjūšōs pi vaļsts nūzeimes ceļa, tyvokōs produktu pōrdūšonas vītas ir 30—150 kilometru attōlumā, kas lela mārā nūsoka, kaidu produkeju izavēlēt. Nūita problemas te kai taidas napastōv, tōs ir cenōs un samoksas termiņūs. Par gryudim moksōj mozōk, bet kvalitates prasēibas aug. Kvalitatīvu labeibu izaudzēt myusu apkaimē gryuši augsmes un klimatiskūs apstōklū dēļ, īguldejumi natsamoksoj.

Pogosta situacejas raksturōšonai jīmšū z/s «Eglītes». Kod 1987. godā lelōs saimnīceibas varēja pōrdūt tehniku pīvatom personom, aizsōce ari tūs vēsture. Lai ari vėl nabeja īspējams īsagōdēt īpašumā zemi, tikai 1992. godā, kod izaveidēja paju sabīdreibas, tīm, kūr vėlējōs, atļōve nūmōt. Lelō pogosta saimnīceiba pōrtopa par paju sabīdreibu «Borkova», kura turpynōj strōdēt ari šūdiņ. Tūtīs «Eglītes» sōce ar pīna lūpkūpeibu, turūt 5—6 gūvis. Audzēja ari gryudaugus, cytōs nūzarēs dorbs nabeja perspektīvs. Pīnu realizēt nabeja gryuši, jo tyvumā atsaroda gon pogosta pīnōtova, gon taidas Lozdōnā un Cēsvainē, vede ari uz Raunas pīnōtovu Cāsu rajonā, jo kaidu laiku tī beja vyspījamokōs cenas. 1992. godā par pajom īsagōdōja mītni jaunlūpim, kura 1993. godā nūdaga, bet tai kai beja apdrūšynōta «Dukātā» un «Latvā», saimnīceiba zaudējumus naceite.

Kai vysi zemnīki, ari «Eglīšu» īpašniks ceptēs atrast īneseigōku nūzari, kura dūtu ari peļņu. Jēme daudz un dažaidus kreditus ražōšonas atteisteibai. Pīmāram, pyrmais beja 240 tyukstūšas LVR, lai īsagōdēt dagvīlu, tys beja eistērnija, uz pusgodu, kod jau vajadzēja tikt pi šōs dagvīlas, izarōdēja, ka firma «Metex» pazuduse, bet kredita atmoksošonai nu vajadzēja meklēt dažaidas īspējas. Kod vaļstī nūdybynōja «Agroinvest», kas beja paradzāts saimnīceibu atteisteibai, nu tō aizajēme 300 tyukstūšas Latvejas rubļu ar 7% līkmi godā, lai atmoksoitu īpriksējūs kreditus.

Godā laikā nu «Metex» naudu tūmār atgīva un pasateicūt vin policejai un tīsu īstōdem.

Pyrmajūs patstōveibas godūs praktiski vysas zemniksaimnīceibas Borkovas pogostā jēme kreditus, lai strōdōtu un pīrōdeitu, ka, nasaverūt uz lelū atōlumu nu centra, varātu konkurēt ar cytim nūvodim. Nu «Agroinvest» jēme vėl vīnu kreditu un nūpērka kombainu 700 tyukstūšu «repsīku» vērtēībā un šō poša 1992. godā beigōs saimnīceiba jau apstrōdēja 50 hektarus zemes. Nōkamajā, 1993. godā, rodōs īspēja lītōšonā zemi sajmim blokus pogostā un tyka atzeits, ka lobōk ar saimnīceibu pōrsaceļt uz turīni. Bankā «Baltija» pajēme 400 latus apgrūzējuma leidezklū, nu kurim pusi izmontōja pagaidu klāva ceļšonai. Sōce īkūpt zemi, īvist augu sekas, pōrsvorā nūsadorbōja ar pīna lūpkūpeibu, kai ari cyukkūpeibu un gryudkūpeibu, īsējūt 6 hektarus zīmas kvīšu, 30 ha mīžu. Klāvā beja 10 slaucamas gūvis un 10 jaunlūpi, 2 syvānmōtes. Leidezgei veidōjōs ari cytas pogosta saimnīceibas, jo redzēja, ka tī ir kaida to

atteisteiba, bet pošlaik ar gryudkūpeibu, pīna lūpkūpeibu nūsadorbōj divas trejs.

Myusu saimnīceiba ir vīna nu tōm, kuras pagaidam naatzeist īzišonu uz vīnu konkretu nūzari, lai ari tagadejais tērgs spīž izavēlēt kaidu šaurōku specializaceju, tūtīs tū naļau darēit tagadejō vaļdeibas politika, lykumdūšonas nasakōrtōteiba, kai ari tērga nastabilitate.

1995. godā saimnīceibai beja 70 hektari, nūbarōja cyukas, turēja 8 gryusnas syvānmōtes, tikpat slaucamas gūvis un 10 jaunlūpus. Sovim spākim izveidōja gūvu, vosoras mītni. Slyktō laika dēļ pavasarī navārēja īsēt tik gryudaugu, cik nāpicišams lūpbareibai un tōdēļ ījāmumi tyka izlītōti tōs īgōdei un rezultatā izdavumi pōrsnēdze ījāmumus. Pādejūs godus pasārōdējis daudz uzpēcēju, tai ka attōlumam vairs nav nūzeimes. Prūtams, lelōkōs zemniksaimnīceibas tūmār slādz leigumus ar pōrstrōdes uzjāmumim.

Kod pa vysu vaļstī pōrsavēle pīnsaimnīku bīdreibu dybynōšonas vīļņs, bet pastōvēja ari lauksaimnīceibas produktu pōrpalykumu krīze, myusu pogostā izarōdēja gryudus izdeveigōk īzbarēt cyukom un gūvem, tod var gyut lelōku atdevi. Pīmāram, lūpbareibas gryudu pošizmoksa ir apmāram 40 lati par tonnu, bet tūs atdūdūt cyukom, bogōtynōjūt bareibas pīdavus ar īgyut 15—20 latus peļņas. Ari lellūpim gryudi un plus vėl pīdavus paaugstynōj taidu un ūlboltumvīlu saturu pīnā.

1996. godā vėl par 37 hektarim palelynōta zemes plateiba, nūpērta gryudu kaļte, teirātōjs «Petkus», uzsōkta ari jauna klāva ceļtnīceiba. Lai turpynōtu īsōkt dorbu, nu «Unibankas» Modūnas filiāles pajimts kredits, nūslāgts leigums par pīna pīgōdi ar Lozdūnas PKS, bet gaļas realizacejā — Daugavpīļs, Jākubpīļs un Rēzeknes gaļas kombinatu, gryudus pēc leiguma jōpīgōdōj «Rēzeknes dzērnovnikam» un Kalsnovas spirta ryupņecai.

1997. godā beigōs z/s «Eglītes» kūpeigō plateiba sasnēdze 169,7 hektarus, nu tīm mežs 20,4, ganeibas un pļovas — 37, aramzeme — 110,3, nu marta 79,7 hektari īraksteiti Zemes grōmotā, pōrejōs plateibas ir lītōšonā, atgyuta montojamō zeme, kas ir tī jau pīmynāti 20,4 hektari meža, kurs paradzāts kailcērtēi un jōatjaunōj 15 godūs. Septembrī pabeigta jaunō klāva byuvnīceiba. Tys laikam leidezjis dažaidu firmu pīvylynōšonai, kuras pīdōvoj sovu produkeju un vēlejas ari uzzynōt myusu ražōjumu nūita ceļus. Pošlaik jaunajā klāvā ir 15 slaucamōs gūvis un 16 jaunlūpi. Prūtams, šei nūvitne paradzāta lelōkam gonompulkam, taitod, ar rezervi. 99 procenti nu sarazōtō pīna ir augstōkō lobuma un jau nu 1995. godā rudiņa, tai ka nūita problema nav tei trokōkō. Atsamoksoj tikai augstōkō lobuma pīns, litra pošizmoksa ir 8—9 santimi, mes sajamom pa 14—16 santimim, Cēsvaines pīnōtova nūsarekinōj laikā. Tai ka īguldeitais lats dūd pusotra lata peļņu.

Borkovas pogostā, kūpš 1997. godā pījymts lykums par licencātom kautuvem, dorbōjas vīna nu tōm, tūmār saimnīceibom, kuras tur lelōku lūpu skaitu, naatsamoksoj sasadorbēt ar tōm, izdeveigōk sovus audzātūs pōrdūt

dzeivsvorā. Tūtīs šys lykums dūd trīcīni seikzemnikim, kam sovukōrt nav izdeveigō sovus 2 vai 3 lūpejus vest uz kombinatu. Jo nu vīneigi kooperētais ar cytim taidim pošim ražōtōjim.

Saimnīceibā ņyu vėl ir 100 nūbarojamōs cyukas, tur 12 syvānmōtes. Audzej I un II kategorējas bārūklus, jo taidim lelōks pīprasējums tērgā. Likūt lītā sausū sabalansātū lūpbareibu un yudinī, cyukas var nūbarēt 6—7 mēnešus un nu kotras īgyut 15—20 latus peļņas. Realizacejas īspējas plašas, samoksa, lai ari moza, bet nauda nōk tyulen, turpretim, jo cena apmīrinōj, tod samoksa kavejās 2—3 nedēļas, dažreiz īlgōk.

Dūtājā breidī saimnīceiba ražoj pīnu, gryudus lūpbareibai, nadaudz ari pōrdūšonai, nūbaroj cyukas. Tū nūsoka ari tys, lai vysim 4 gimīnes lūceklim byutu sova dorba slūdze. Nateik dūmōts par kvantitati, bet gon kvalitati, tagad un ari turpmōk tiks strōdōts pi pošizmoksas samozynōšonas un apjūma palelynōšonas, jo dīzgom lela tycameiba Latvejas īstōjai Eiropas Savīneibā, kur tam lela nūzeime. «Eglītēs» praktiski ir vysa nāpicišamō tehnika un īkōrta, lai varātu strōdēt bez cytu paleidezēibas, olgōts dorba spēks nateik izmontōts. Pagaidam napasalaunom ari uz vaļsts atbolstu, tys ir — uz subsīdejom, tōs sajamam vin pīna lūpkūpeibā — izkūpts šķīrnes gonompulks, teik veikta pōrraudzeiba. Lai atvīglōtu pyulīņus un varātu vairōk pīsavērst pamatražōšonai, atsasaceits nu lūpbareibas bīšu un kartupeļu lūpbareibas audzēšonas, jo tys prosa lelu dorbitīleību un laiku nu audzēšonas leidz sagatavōšonai izādynōšonai, cyta lita ar pīdavom, kas ir vīnkōrši un ōtri sagatavojamas. Bareibas pošizmoksas samozynōšonai un tōs vērtēibas paaugstynōšonai teik veidōti kvalitatīvi zōļōji (tīmōtēņ un ōbuleņš) sīnam, tiks sāta austrumu galega, kūr var izmontōt ari cyuku pībarōšonai, teik īgyuti un izmontōti lobi kūtmāslī, tai samozynōjūt vajadzēibu pēc mineralmāslīm. Augu sekā pīlītojam nazōles nūmūcūšu augu variacejas — auzas, rudzus, zōļōjus, popīvu sistemu, kas ļau sazymōnēt kīmejas lūmu, īrūbežoj ari slīmeibu izplateibu. Daļa nu saimnīceibas ir Teiču rezervata buferzonā, kas taipat nūsoka kimikalijū lītōšonas īrūbežōšonu. Lelus zaudējumus saimnīceibai nūdōra dzērves, kuras spējeigas iznycynōt pat vairōkus hektarus sējumū, bet aizbaidēt jōs gryuši, šaut rezervata teritorijā aizligts.

Prūtams, teik audzāts vysis nāpicišamais pošu iztykai, bet tam nav perspektīvas, nav lītderēigi pošam audzēt kartupeļus, tematus un cytu, tū vysu konservēt zīmas uzturam, skōbēt un marinēt, kod var nūpērk par labi nūkōrtotu peļņas rasšonūs.

Nasaverūt uz straujajom un nagaideitajom cenu svōrstēibom, izmaiņom lykumdūšonā, kai ari cytim faktōrim zemniksaimnīceiba «Eglītes» saglobōjuse un turpmōk ari tū dareis attīceibā uz izvalātīm ražōšonas vērzīnim. Jo zemes plateibas un produkejas ražōšonas apjūmi pīteikami leli, praktiski napastōv problemas realizacejā. Lyuk, kai gōjis «Eglītēs»:

Prūtams, teik audzāts vysis nāpicišamais pošu iztykai, bet tam nav perspektīvas, nav lītderēigi pošam audzēt kartupeļus, tematus un cytu, tū vysu konservēt zīmas uzturam, skōbēt un marinēt, kod var nūpērk par labi nūkōrtotu peļņas rasšonūs.

Nasaverūt uz straujajom un nagaideitajom cenu svōrstēibom, izmaiņom lykumdūšonā, kai ari cytim faktōrim zemniksaimnīceiba «Eglītes» saglobōjuse un turpmōk ari tū dareis attīceibā uz izvalātīm ražōšonas vērzīnim. Jo zemes plateibas un produkejas ražōšonas apjūmi pīteikami leli, praktiski napastōv problemas realizacejā. Lyuk, kai gōjis «Eglītēs»:

Darbeibas gods	Ījāmumi	Izdavumi	Neto peļņa
1994	3250	3250	—
1995	4258	4287	—29
1996	9524	5465	1059
1997	14429	11465	2964

GONOMPULKS KRĒSLOVAS RAJONĀ

J. DANOVSKA FOTO

AIJA LOGINA,
II KURSSKŪDRAS
FABRIKAS
ATDZIMŠONA

Strūžāni — cīmats 10 kilometru attālumā nu Strūžānim rodos pyrms 38 godim (1960) tōdēļ, ka tyvumā ir lelas kūdras īgulas. Sōkumā beja dūmōts, ka tūs pītiks na vairōk kai 15 godim, bet pagōjūši jau gondreiž 40 un teik prognozāts, ka vēļ varēs īgyut vysmoz godus 5. Ir īspēja izstrōdēt jaunus projektus.

Pyrmajā pastōvēšona godā te īgiva vairōk nakai 3 miljonus kubikmetru kūdras un fabrika beja vīneigō storp leidzīgajōm Latvejā, kur briketes ražōja navys lauka apstōklūs, bet ryupniecyski. Tūs priksrūceiba tei, ka labi pōrvodēt un uzglobēt, ir sausas, kompakts un arī lātas.

Leli īnōkumi nu kūdras pōrstrōdes ļōve fabrikai 30 godūs strōdnīkim, nu kurim daudzi beja saaicynōti nu cytom republikom, uzceļt cīmatu, pīmārōtu lobim dzeives apstōklīm, kurā bez ryupniecyskim korpusim ir lobikōrtōtas dzeivojamōs mōjas, bārnū dōrzs, veikalī, klubs, dzeivojamō plateiba aizjēme 118 tyukstūsus kvadratmetru. Pōrejas uz tērga ekonomiku laikūs uzjāmums pōrdeivojā grytus laikūs.

(Ogrō te tai sauktū cītū olgu, kuru naitekmēja tehnikas vērtēības pīaugums un dōtaceju tryukums, sajēme vysī, lai produkcēja izarōdējōs narentabla). Pasavūcējūšis, strōdnīki, pēc Leningradas pasyutējuma sōce izlaist statorspūles spēceigim elektrodzinējim, cynkōtus traukus un dažaidus seikumu, taidā veidā īnōkumi otkon pasalelynōjōs. Bet vajadzēja tikai izjukt īpriksējōm ekonomiskajōm attīceibom, zuda arī lelōkōs olgas, krīvu partneri, kuri beja nabogi, ōtri īsavūcējōs poši ražōt vysu, strūžānīšim nōcēs atsaceitīs. Attīceiba izjukšona ar Austrumim nūvede arī pi tō, ka sasamozyņōjōs pīprasējums pēc briketem. Strōdnīki, kam beja laiks, aizgōja pensejā — jūs vītā jaunū napījēme, palyka strōdēt vairs tikai 200.

Pādēji 5—6 gdi fabrikai beja poši smogōki, draudēja bankrots. Pasateicūtīs generaldirektora Stanislava Viša aktivitāte un uzjēmeibai, nūsaturējōs, jū našaubēigi atbalstēja un paleidzēja turētis dorba kolektivs. S. Višs jēme kreditu, par kuru īpērka dagvilu un izmoksōja olgas strōdnīkim, arī atsoce kūdras brikēšu ražōšonu, kūr realizējūt pīlneiba dzese kreditu. Pasarōdējōs nūlyktovas briketem, arī pīredze pērcēju pīsaisteišanai tērga apstōklūs.

Fabrika izdzeivojā, tagad atteisteiba īt uz prišku. Konkurentu nav, tūmār strōdēt sōdīnas apstōklūs nav vīgli, napīcīšama pīlneiga atdeve dorbam. 1996. godā fabrikas pastōvēšona klīva stabilōka. Kūdrū pērka, strōdnīkim olgu varēja moksōt laikā. Strōdojūšūs skaitis pasalelynōjōs leidz 230, īskaitūt sezonas, videjō dorba olga beja 80—90 lati. Brikēšu tonna moksōja 15,99 latus, kur, pīmāram, ūglu tonna moksōj 65 latus, bet kvalitātes zīnā briketes nīkō naatpalik, īdzeivōtōj tōs pērklōbprōt. Pīmāram, kod šymā godā laikrokstā publicēja reklamas sludynōjumu, junī pi fabrikas caurlaižu

telpas izaveidōjōs kilometru gara rinda.

Strūžānū kūdras fabrika mērķis — ar briketem nūdrūšynēt navin Latveju; bet lelu daļu pōrdūt arī Rītumim, jo arī tī intereseja. Sajimti prikslykumi nu Čehejas, Izraelas, Vōcejas, Anglejas, sasarakstōs ar attīceigom instančēm.

Jau pīmynātājā 1996. godā fabrikas generaldirektors beja Vōcejā Brēmenē, pasaulā kūdras īgyvēju un pōrstrōdōtōju kongresā. Lai daleības moksā beja augsta, tys atsataisnōjōs — atvede paketi dēreigas informacejas, dažaidū tehnologieju un ikōrtū aproks-tus.

Bez briketem kūdras fabrika ražōj arī elektroenergeju, kūr pōrdūd Austrumu elektroteiklim, izmōntoj sovom vajadzēibom, arī cīmata apsiļdeišonai. Atklōjā tehnologisku lineju, kas ļaun izgatavōt bārza dēļus, snādz pakolpōjumus īdzeivōtōjim, izgatavoj žūgu teiklus, cynkōtas van-nas.

Tai nav, ka nīu Strūžānū kūdras fabrikai vairs nīkadū finansialu problemu. Tī, kuri briketes īsagōdōj kredītā, nasasteidz nūsarekinōtīs, tai kūpeigais porōds tō goda augustā beja ap 45 tyukstūsīm latu, tymā skaitā Mōkūnkolna pogosts nabeja samok-sōjis 1,5 tyukstūsūs latu, Rēzeknes patārātōju bīdreiba — 115, Drycānū pogosts — 7,5 tyukstūsūs. Vīns ūtrs ceptīs porōdu nūleidyņōt ar tū, ka fabrikai pīgōdōjā kūkmaterialus.

Strūžānīši daudz lobōk dzeivōtū, jo byutu lobas attīceibas ar Krīveju, gribātōju kūdrū pērkt tī daudz, bet leidzēklū nav. Reiz izmēginōjumam kaidu kravu kūdras fabrika aizsyuteja uz Sebežu, vīnojūtīs, ka par tonnu sajmīs 67 latus, bet kod beja tykts pōri muitas barjerom, šei tonna beja palykuse 112 latus dōrga. Tai loba ideja beidzēs naveiksmeigi.

Nu 1997. godā Strūžānū kūdras fabrika ir akceju sabīdreiba, lelōki akcionari ir pats S. Višs, kuram pīdar 60,79%, E. Samulis — 1,03, G. Klīndžāns — 0,98, A. Grīnbergs — 0,62%. Šūgod plānoj vairōk pīsavērstīs produkcējas eksportam. Godū īpriks nūslāgts leigums ar Austrejas firmu par pakaišu kūdras pīgōdi, bet pagaidom vēļ nav izgatavōtas napīcīšamōs ikōrtas. Ar Leitovas pōrstvīm paraksteits protokolš par kūdras brikēšu pīgōdi. Perspektīvā paradzāts pīsavērstīs kūkūglū īgīvei, tūs ūtrajā pusgodā saražōjūt 200 tonnas. Akceju sabīdreibas prezidents uzskota, ka tērgā jōisaspīžas ar jaunim produkcējas veidim, kuru ražōšonai pamatā izmōntojama kūdra. Īpriksējā, 1997. godā realizacejas apjūms beja 271500 lati, tyka pōrdūts kūdras brikēšu par 190400 latim, elektroenergejas — 50600, syltūmenergejas — 17100 latim, saražōti 14,9 tyukstūsī tonnu brikēšu, šūgod šū apjūmū plānoj palelynōt vēļ par 5,7%. 11738 Ls nu pagōjūšō goda peļņas akcināru sapulče nūlēme nūvērzeit uzjāmuma atteisteibai, šūgod peļņā plānoj 20000 latu. Strōdoj 194 cylvāki, videjō dorba olga mēnesī ir 90 lati. Šō goda I catūrksnī peļņa beja 21685 lati, bet neto agrūzējums — 147148 lati.

Šō, 1998. goda 18. aprēli akcināru sapulče nūlēme, ka valdeī un prezidentam ir tīseibas finansialūs īspēju rubežūs fabrikas strōdnīkim īsnīgt aizdavumu 300 latu apmārā ar 10 procentim uz sešim mēnešim.

Kai jau mynāts, nūslāgts vīnošonōs

protokols ar leitovīšim, partneri apsajāmušs pīgōdēt preses kaudīs presēšonai 170 un 300 kg māsūs, dūmōjams, ka šys kūpuzjāmums sōks strōdēt goda ūtrajā pusē, gotovū produkcēju uz Leitovu syuteis ar dzeļceļa transportu. Pīpraseiti apjūmi varātu byut ap 100000 kubikmetru godā. Austreja vālōs pērkt pakaišu jeb syunu kūdrū pakōs pa 8 kubikmetri, godā ap 250000 kubikmetrim — tys reali izpyldams, jo krōjumu pīteik, tikai byus napōrtraukti jōstrōdoj presei, pōrvodōšonai var izmōntēt automašinas, kas tukšā atsagrīžas nu reismim, voi arī jyuras un dzeļceļa transportu.

Bejuši arī vairōki cyti pīdōvōjumi kūdras eksportam uz Eiropas valštem, bet tryukst vajadzēigūs ikōrtū. uzjāmuma atteisteibai nōkūtne paradzāti leli īguldeījumi, izstrōdōts atteisteibas projekts leidz 2000. godam. Bet tai kai energetiskōs ikōrtas strōdoj jau īlgū laiku un nūsālītōjūšōs, paradzāts atjaunōt tvaika kotlus, uzstōdēt turbīnu ar generatoru, kas ražōtū elektroenergeju īkšejam tērgam lelōkā apjūmā — pošlaik tys ir ap 3—3,5 miljoniem kilovatstundžu godā. Leidzēklūs dūmōj pīsaisteit gon kai banku aizdavumus, gon veicūt akceju publisku emiseju.

Pyrmajam rekonstrukcejas un atteisteibas pūsmam beja napīcīšami ap 100000 latu, turpmōk paradzāti lelōki īguldeījumi. 4—5 godi vajadzēigi pūra sagatavōšanai izstrōdeī, tod godā varātu ražōt 100000 tonnu kurinomōs kūdras — apmāram tik īlgam laikam arī pīteik jau īstrōdōtūs krōjumu. 1997. godā izstrōdōtais kūkūglū īgyves projekts ir ar 1000 tonnom godā, tōs ļaudū var izmōntēt ar koeficientu 0,8 voi 0,9. Pēc izmōntōšonas kūdras pūrs jōrekultīvej, tamdeļ var veidēt dzērviņu plantacejas, jo dabiskai atjaunōtnei atstōts pūrs var veidōtīs tyukstūsīm godū, bet dzērviņu plantacejas byus tōs, kas sakōtōs vīdi. Vēļ ir īspēja īzveidēt ražōtnes Latvejā napazeistamim produkcējas veidim, pīmāram, kūdras byuvblokim (kūdra sajakta ar zōdžu skaidom un saprasāta īpošōs ītaisēs), kuru var izmōntēt kai ekologiski teirus izolacejas materialus. īspējams, ka tiks organizāta arī valānu paklōju izgatavōšana — tūs lītōj apzāļmōšonai.

1997. godā Strūžānū kūdras fabrika īsasaitējōs PHARE prpgrammā «Kūdras izmōntōšona energetikā Latvejā», specialisti uzskota, ka brikēšu ražōšonas apjūms varātu palikt leidzīneigais, kod godā vīdeji tōs izgatavoj 2500—30000 tonnas. Cenu politika ir elasteiga, atkareibā nu sezonas par tonnu moksōj 10—16 latus. Kurinomō kūdrū vēļ pōrstrōdōs arī elektro- un syltūmenergejā, pakaišu kūdrū izlītōj dōrzniceibā, puču audzēšonā, syltūmēncu saimniceibā un jōcer, ka tōs pīpraseišonā byus atsauceigōki zemīki. Gotovū produkcēju pōrsvorā realizēj Latgolas reģionā, pādēji laikā godā vīdeji pa 400—500 tonnom pakaišu kūdras, ap 2500 tonnom brikēšu.

Lai vēļ normali dzeivōtu na vīnu vin godū dasmytu, fabrikai jauns pūrs jōizstrōdoj Ludzas rajonā, tam vajadzēigi leli izdavumi, bet jau tagad ir skaidrs, ka tī atsagrīssis ar peļņu un ļaus saglobēt uzjāmumu, dorba vītas, pošus Strūžānus un jūs apdzeivōtōju pulku.

JAU NU AGRŌKIM laikim Latgolā nav bejis nī spēceigas ryupniceibas, nī efektīvas saimnikōšonas laukūs, nī augsti atteistātas transporta un pakolpōjumu nūzares, te pītryucis lelu pīlātū, kurōs tys vysv varātu byut. Veidōjūšēs situaceja, ka tī uzjāmūi,

īkōrtas nalīdvereigi izamontojas naudas leidzēkli, kam sekoj produkcējas sadōrdzīnōjums, kūr nūsadz patārātōjs. Nu tō zaudej arī pīna ražōtōji. «Preiļu sirs» ir tūs uzjāmumu skaitā, kam sovus produktus atļaus eksportēt uz Eiropas Savīneibas valštem, bet kūr dūd šaida

ARNIS ŠNEPSTS, 2. KURSS

«PREIĻU SIRS» PASTŌV

kas jūprjūm dorbōjas, spīsti vairōk voi mozōk orientētīs uz ōrvaļstū tērgim, kas na vīnmār ir drūši. Sasadorbojūtīs ar bejušōs PSRS republikom, rūdūtīs politiskajōm nasaskaņom, teik pōrtraukti ekonomiskī sakari. Taipat ir ar sadarbēibu rītumūs, kur nūteikumus diktej Eiropas Savīneibas politikā.

Ļūti byutisku vītu Latgolas ekonomikā ījam, nasaverūt uz problemom gon vītejā, gon Austrumu un Rītumu tērgūs, bet kura ceņšas saimnikōt, lai nūdrūšynōtu ar dorbu un īnōkumim daudzus nūvoda īdzeivōtōjus — akceju sabīdreiba

Aplykōsim tabulū:
Saražōts kilogramūs

	1995.	1996.	1997. godūs
Pīns	359266	534684	686483
Krējums	103108	151342	377830
Sīrs	723229	862763	1647742
Svīsts	230301	95745	145362
Bīzpins	62132	74435	73747
Cyti produkti	130378	242960	268444
Kūpā	1608414	1866184	3199607

«Preiļu sirs», kura, kai zynoms, ir vīns nu lelōkajīm pīna pōrstrōdes uzjāmumim Latvejā. Rodusēs situaceja, ka, kod pīna ražōšona pīaug, jau aptuveni 20% nu saražōtō daudzuma vairs naspējom poši patērēt. Tys nūzēmej, ka jōražoj taida produkcēja, kura konkurēspējaiga pasaulā tērgā kai kvalitātes, tai cenu zīnā. īzplīdeit šūs obus nūsacejūms nīmōz nav tik vīgli un vīnkōrši. Kvalitātes nūdrūšynōšanai vajadzēigi leli kapitalīguldeījumi, kas sovokōrt nūrōda uz īzdeveigu kreditu napīcīšameibu. Teiši īlgtermīnā atteisteibas programmu tryukums līdz īspēju plānēt sovū ekonomiskū situaceju turpmōkajīm godim, tōpēc nabyutu līdvereigi mēginōt prognozēt nōkūtnes perspektīvas. Ir īspējams veidēt atteisteibas programmu, bet voi vērts jīmā īguldeit dorbu un leidzēklus, jo nav drūseibas par reitīdnu?

Taidas problemas skar arī a/s «Preiļu sirs», kas darbeibas pādējūs godūs, nasaverūt uz jōm, sasnāguse zynomu progresu atteisteibā. Uzjāmums pōrstrōdoj pīnu, atsārīdūtīs geografiski naizdeveigā vītā, lai pōrdūtu pīna produktus ar eisu realizacejas termīnu; ražōšonā golvonō uzmaneiba jōpīvērš taidim, kam īlg realizacejas termīnš un tīs īspējams pīdōvōt pērcējim dažaidūs valšts reģionūs un arī ōrēmēs. Runa, taitod, var byut par specializaceju sīra un (voi) svīsta ražōšonā. Kai zynoms, šūbreid uzjāmums navar orientētīs uz kaidu vīnu veidu, jo tys var nūvest pi bankrota. A/s «Preiļu sirs» arī nav varējuse pīlneibā specializētīs sīra ražōšonā, paraleli tam spīsta izgatavōt arī taidus produktus, kas dūd leidzēklū ōtrōku apriti — pīnu, krējumu, bīzpinu, dažaidus krēmūs. Prūtams, ir labi, jo uzjāmums pērcējam var pīdōvōt vysu pīna produktu klōstu, bet rūdas vaicōjums, cik tys īzdeveigi nu ekonomiskō vīdūklā. Kōtrs produkcējas veids prosa sovās īkōrtas un arī telpas, bet tys vysv nav leši. Kod nav eistas atteisteibas koncepcējas, pērktūt

— taida informaceja nav pīejama. Ražōšonas apjūma pīaugums spējis uzlobēt uzjāmuma finansialū stōvūkli, kas ir byutiski, ar peļņu strōdoj nu 1995. goda. Ar kotru godu tei pīaug, 1997. godā beja 123 tyukstūsī latu, nu kurim lelōkō daļa nūvērzeitā atteisteibai, atlykuši izmoksōti dividendēs akcionārim, nu kurim sovokōrt lela daļa pīna ražōtōji.

Tai kai a/s «Preiļu sirs» ir ražōjūšs uzjāmums, tod tū, ka nu 993917 latim agrūzāmūs leidzēklū uz 1. janvārī 1998. godā 494384 beja gotovō produkcēja, var uzskateit par apmīrinūšu rōdeitōju, vēļ vairōki, jo tei beja ar zynomu specifiku. Izstrōdojūt atteisteibas programmu valdeibas leimīni, īpoša uzmaneiba byutu jōvēljetīm uzjāmumim, kuri ražōj eksportam, ar tū nav dūmōts, ka vītejam tērgam paradzātajīm produktim jōir slyktōkim. Latvejas austrumu reģionā byutu pīlneigi pīteikūši, jo dorbotūs trejs leli uzjāmūi — Rzeknē, Preiļūs un Daugavpīlī, jo tīm šūbreid pīdar pīteikami spēceiga bāze, tod varātu īvarēt arī specializaceju, kaida jau zynomā mārā īzaveidōjūšes.

Taida uzjāmuma pastōvēšona mozpīlsātā, kai «Preiļu sirs», pozitīvi ītkmeji vysa reģiona atteisteibu, dūd tam zynomu stabilitāti nūdarbeibas zīnā, pošvaldeibai ījāmumus nūdūklū veidā, paleidz pīlšātas infrastruktūras uzturešonā un apsaimnikōšonā. Šei akceju sabīdreiba, taipat kai cyti uzjāmūi, byutu vairōk īnteresāta, jo dorbu varātu plānēt uz prišku vairōku godu garumā, lai ik reizi vysv nabyutu jōsōc nu gola — jōpōrskota. Tai pakōrtōti vēļ cyti uzjāmūi un krīze golvonajā var radeit smogas sekas vysā reģionā. Jo valdeiba uzskota, ka valšts ceļš ir uz Eiropu, tod arī jōs strukturveibom jōzyna, kaida jūs lūma šymā ceļā. Latgolas reģiona uzjāmumus vēļ jūprjūm nav sasnāgūšas ōrvaļstū investicejas, kai tys ir cytur tyvōk Reigai.

DIGNA KRASOVSKA

«KRASOVSKA
VEIKALS»

Šys individualais uzjāmums ir Rēzeknes rajona Kaunatas pogostā, nūsadorbojas ar komercēju. Statūtūs, prūtams, paradzāti vēļ arī cyti darbeibas veidi, tūmār tērdzniceiba ir golvonais. Īpašniks pats reizē ir gon pōrdevējs, gon grōmotvedis. Tai kai jō veikalš atsarūn nalelā pogostā, preču daudzveideiba vysdažaidōkō — nu pōrtykas leidz saimniceibā nūdereigom litom, natērgoj gaļu un pīna izstrōdōjumus, jo, munuprōt, tīm jōbyut kotrā kōrteigā lauku sātā — tur gūves un cyukas. Moksōj PVN un nūdūklū nūrēkīni ir reizi catūrksnī. Preces īvad dažaidas firmas un arī pats īpašniks pēc pērcēju pīprasējuma.

Lai cik tys nav skūmeigi, lelōkō peļņa ir nu alkohola un cigaretem. Skūmji, kas lauku īdzeivōtōji aizvin bīžōk pīsavēršas reibynūšajīm dzērīnim, gon bījōj veseleibu, gon pūsta sovās saimniceibas, ļaun

izjukt giminem. Pagōjūšajā zīmā, pīmāram, nu alkohola pōrmereigas lītōšonas nūmyra seši cylvāki — tys par daudz vīnam pogostam. Pi tō vaineigs na jau veikala īpašniks — aiz rīkas nivīnu pi buteles navalk, bet kūr navar saceit par nalegalū tērdzniceibu, tai sauktajōm «točkom», kuru Kaunatas pogostā, dīmžāl, pat pōrōk daudz. Šymōs, dzārōju īcinātājōs vītōs, puslītru spīrta var nūpērkt par puslatu, cytur — pat par 40 santīmim. Un kas lai zyna, kas jīmōs īškā. Nasep, aizturūt kaidu nalegalō alkohola tērgōtōju, spīrta buteles atklōtas indeigas vīlas. Lelōki alkohola «cinātōji» «kungā dūšā» mādž pavadeit divas voi pat trejs nedeļas, kam sekoj kaidš nedeļas pōrtraukums un otkol vysv sōcas nu gola, taidš navin atstōj nūvōrtā giminī, bet arī pōrdūd sovū pādēji īpašumu, lai tikai vēļ varātu tikt pi styprō dzērīnā.

Munuprōt, alkoholisma apkarōšona laukūs jōsōc teiši ar šōm «točkom», na veikalim, kuri skaidrā naudā moksōj par licencem, bet, lai pi tōs tyktu, jōapsagōdojas ar daudzīm cytim dokumentim, taitod, arī alkohols tī moksōj divas trejs reizes dōrgōk. Tū veikalā īdzeivōtōji

parosti īsagōdōj dažaidom svineibom, na īkdinas dzeršonai, lelōki plāguri veikalā īsagrīžas reti, vin jo tykuši pi kaida pabalsta voi pensejas, turklōt veikalam ir sovās nūteiktas dorba laika stūndes, «točka» «strōdoj» jebkurā laikā.

Veikala «Krasovskis» īpašniks ar sovīm preču pīgōdōtōjim nūsarekinōj skaidrā naudā, izjamūt nūrēkinus par alkoholū un tabaka izstrōdōjumim, kur tys nūteik eaur banku. Šys veikalš izvītōts īpašnika mōjas vīnā golā, jō dorba laiks ir nu ostonim reitā un leidz pulkstīn četrīm pīvakarē.

Preces vysvairōk teik pīgōdōtas nu «Rzeknēs maiznika», pīmāram, šō goda I catūrksnī maize īpērka par 150 latim, cena tai — kai pīlšātā un lauku īdzeivōtōjim tys īzdeveigi. Navar syudzētīs par alkoholiskūs dzērīņu izvēli — šymā mozajā lauku veikalēnā jūs ir 35 šķīmes, dīnā teik nūpērktas moz — divas voi trejs buteles, svātķūs, prūtams, vairōk. Olu un bezalkoholiskūs dzērīņus — sulas un limonadi — vairumtērdzniceibas bāzē «Pīlškolsn», tabakas izstrōdōjumus pīgōdōj SIA «Tabakas noms», vysbīžōk cigaretes

«Astra», «Baltija» un «Elita».

Saimniceibas preces veikalš īsagōdōj bāzē «Albatross», konfektes, capumus, kopeju, cukru un sōli pērku nu bāzes «L Reko». Izdavumi ir par telefonu, elektroenergeju, transporta un posta pakolpōjumim, dažaidū dokumentu veidlopom un tamleidzeigi. Nu kases grōmotas par šō goda februārī radzams, kai ījīmīti 258 lati, bet izdūtī — 166, starpeiba, taitod, ir 92 lati. Kotru mēnesī šei aina mainōs, jo nu tōs vajadzātu moksōt olgu kaidam pōrdevējam voi cytam darbinīkam, nīkas napalyktū pōri, un saimīnikam, kai soka, pošam jōveic vysas funkcejas. Dorba pīteikūši, jōjam vārā arī tys, ka kaunatā vēļ ir cyti veikalī, bāri un kafējneicas, kūpskaitā 12, kuri nūsadorboj ar dažaidū preču pōrdūšonu, bezdorba leimīņš kai cytur te augsts un jīm na tikmvīgli apmīrinōt sovās vajadzēibas, var saceit, ka šys lauku veikalšs ir pōrteigēs. Bez tam jys padora ārtōku dzeivi vītejam, kurim pēc pyrmōs napīcīšameibas preceim nav liki jōsaterejas, braukojūt uz pogosta centru voi vēļ tōjōk.

LATGALIŠU MŪDYNŌTŌJS
J. DANOVSKA FOTO

LATGOLAS GOLVONĒ SVĒTNEICA

Sākums 1.lpp.

kūpā ar tūrnim 63 metri. Šmūs divejūs, uz augšu ticušūs tūrnūs, beja izvītota četri zvoni, kurim naseņ pīvinōts vēl vīns; bazneicā izvītōti 10 oltori, bet tagad ir ostoni, golvonais izvītōts apakšā, bet vērs jō — vēl vīns ar breinumdareitōju svātgleznu, zam kura nūvītōts lels daudzums pateiceibas pīmiņas veļšu par sajmītōm želesteibom. Breinumdareitōja svātbīlde parosti aizklōta ar cytu gleznu — «Jaunovas Marijas dabasūs uzjīmšona» un teik atklōta tikai lelu svātku reizēs, kōra telpēs pi varganem nūvītōti dzeivesbīdru, bazilikas radeitōju Evas un Dadziboga Šostavicku portreti, uzgleznōti jūs dzeives laikā.

Dominikāni, atbilstūši sova ordeņa uzdavumim, aktīvi dorbōjōs taipat kai misionari. Jau 1699. godā tikkū uzcaltajā klūstera ākā lyka pamatus draudzes skūlai, kurā bārnus vuicēja laseit, raksteit un rēkinōt, taipat Dīva lykumūs; pēc aizbīldnes Šostavickas klūsteri bārnus piļneibā apgōdōja ar vysu dzeivōšonai un vuiceišonai napīcīšamū. Nu 1825. goda skūlōtōji vuiceišonā sōce izmontōt specialas laseišonas un lyugšonu grōmotas, pasarōdējōs arī tāfele rokstu dorbim.

1820. goda 2. jūni Leitovas svātūs teologeju magistrs tāvs Fausts Cecerskis izdeve ukazu par Gorejgō semināra nūdybynōšonu Aglyunā. Šys reikōjums paredzēja seminaru veidōt pēc Viļņas parauga: obligatī mōceibu priksmati beja Svātī Roksti, bazneicas vēsture, dogmatisma teologeja, morales teologeja un volūdas, studentim beja paradzāts dorbs Latgaļu sabīdreibā (draudzē), kur beja paradzāta taipat arī latgaļu volūdas apgyušona. Proviņces priksniķis mudynōja uz tū jau nu sōkuma, īpoši tūs jaunūs ļauds, kuri prota žemaitīšu volūdu.

Aglyunas tāvi dominikāni sovā misejā lelu vēreibu pīgrīze bazneicas liturgiskajōm ceremoniejom, dominikāņu laikā Aglyunas bazneica klīva slovona ar divkolpōjumim, kurūs pīteikamā pakōpē saskaņōjōs goreigums un svineigums, lelu nūzeimi tāvi piškeire bazneicas dzīdōšonai, tōdēl tymā laikā pi bazneicas dzeivōja lobōki dzīdōtōji. Klūsteri kai goreigōs energejas licineica beja ryupeigi vōkta biblioteka, 1770. godā jīmā beja 177 folianti, golvonūkōrt latīņu un pūļu volūdōs, bet 1820. godā — jau 358 eksemplari. Te beja gon pyrmōs īspīstōs grōmotas latgaļu volūdā, pīmāram, «Vysa mocība katolizka», taipat unikalas vēsturiskas latgališu grōmotas kai «Evangelia Lingua Lothavica», «Rosarium Lothavicum», «Krnika Inflancka» un daudzas cytas.

Rusifikacejas laikā tyka eistynōti daudzi aizlīgumi, tymā skaitā arī grōmotu izdūšona latgaļu volūdā. Laika pūsmā nu 1865. leidz 1904. godam Latgolā aizklōtūs klūsteru skūlu vītā sōce paarōdeit tautskūlas ar krīvu mōceibu volūdu, tautā tōs nabeja sevišķi popularas, arī Latgolā tōs izavairējōs apmeklēt, Aglyunas katōļu klūsters beja vineigais nūvodā, kur oficiali skanēja dzymtō volūda un kurs saglobōja latgaļu volūdas raksteibas tradicejas namaineigas. Ikgadeji bazneicas kalendari beja vineigi izdavumi drukas aizlīguma laikā, kurūs lyugšonu tekstus varēja taipat izlaseit arī latgaliski.

Nu 1863. leidz 1865. godam Latgola kai Vitebskas guberņas sastōvdaļa beja pakļauta Viļņas generalgubernatoram grafam M. Muravjovam, 1864. g. jys slēdze 7 nu 8 tūlaik bejušim Vitebskas guberņā katōļu goreigim ordenim, dorbōtīs spējeigu atstōjūt tikai Aglyunā dominikāņu klūsteri — generals tū plānōja izmontōt kai sūda vītu naželesteibā kritušim katōļu goreidznīkim. Sūdeja par pōrkōpumim krysta gōjīni, par dzeļža krysta nūvītōšonu nūjauktō oltora vītā un tō īsvētēšonu, par pretōšonūs slēgt lauleibas storp katōlim un pareiztīceigajim, un daudz kū cytu.

Bet, nasaverūtīs uz vysom gryuteibom, Aglyunas klūsters prota iztūrēt, napazaudēt sovu majestatiskumu un vareneibu. Nu pat dybynōšonas dīnas jam vīnmār beja milzeiga nūzeime na tikai dēļ Latgolas vīn, bet arī vysas Latvejas. Te īsarōdōs kai katōli, tai luterāni un pareiztīceigi, un vysi, kas

vīn meklēja ceļu uz Dīvu un ticeibu. Daudzajim Latvejas ticeigajim Aglyunas bazilika ir na tikai vīta, kur var pasalyugt Dīvu, bet arī kulturvēsturiska vēreiba un vysas latgaļu tautas lapnums, tys sevišķi radzams 15. augustā lelūs svātku reizē par gūdu Jaunovas Marijas Dabasūs uzjīmšonai. Ti ir vīni nu nūzeimeigōkim svātkim Vyslatvejas katōlim, bet sevišķi jau Latgolas. Šū dīnu Aglyuna atzeimej kotru godu nu tō laika, kai 18. godsymta sōkumā dominikānu tāvi te uzcele bazneicu.

Pa Latvejas celim sūļoj divlyudzēji, zam zylajim dabasim skaņ Jaunovai Marijai veļteitas dzīsmes, ļaužu straumes dūdas uz Mōras zemes sirdi Aglyunu, kur vysi kūpā uz dabasim vērs sovas lyugšonas. Kotram svātcēlinīkam ir sova īpoša lyugšona, ar kuru jys stōjas pret Dīvmōtes oltoru. Vysim šim cylvākim Aglyuna ir napōrvērtējams dōrgums, goreigas atsateireišonōs vīta, goda vyslelōki svātki, kurūs var satikt radniķus un pazeistamūs, īgyut pozitīvu impulsu vysam godam. Vysom Latvejā 15. augusts ir gimīņu svātki — vysi tūs lūceklī brauc uz Aglyunu, leidza jam arī mozus bārnus.

1980. godā Aglyunas Dīvmōtes bazilika atzeimeja pastōvēšonas 200 godus, sakarā ar šū nūtykumu Reigas un Līpōjas apostoliskais administrators Julijans Vaivods prasēja Svātū Krāslu bazneicai piškērt bazilikas statusu, svātūs Nūslāpumu un kulta kongregacejas prefekts kardināls Džeims Nokss, saskaņā ar pāvesta Jōņa Pōvula II nūrōdējumu, 1980. goda 28. apriļi Aglyunas bazneicai piškeire bazilikas titulu. Par baziliku (griķiski — kēneņa noms) nūsauca senu bazneicu, kura veidōta tai sauktajā bazilikas stilā, kas beja rakstureigs pyrmim kristīšu dīvnomim. Rōmas pāvests bazilikas gūda nūsaukumu var piškērt vēļōku laiku kulta ceļtnem, jo tōs ir lelyskas sovā majestatiskumā, skaistumā un nūzeimē, bet Aglyunas bazneica ir vysivārojāmōkō vysā zīmeļaustrumu Eiropā.

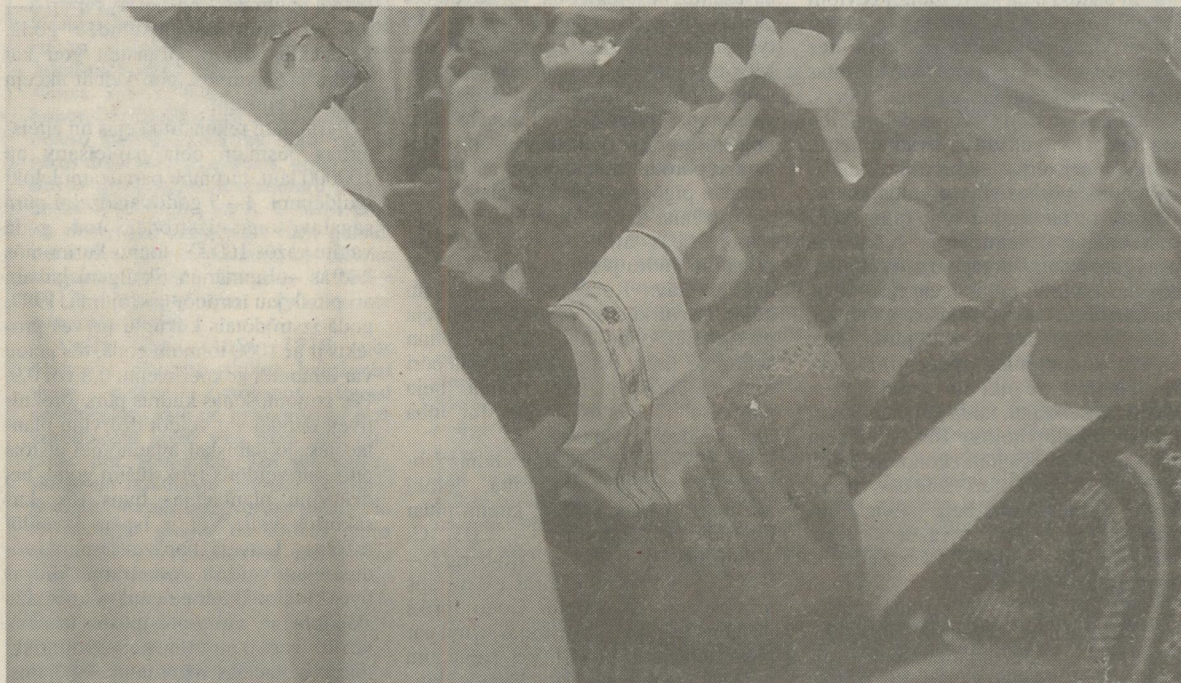
Sakarā ar šū īvārojāmū nūtykumu 1980. goda oktbrī monsiņjors Kazimirs Ručs kai latvīšu un leitovīšu pōrstōvs pi Svātō Krāslu vysu represātūs latvīšu vōrdā Romas Tāvam Jņam Pōvulam II aizsyutēja pateiceibas vēstuli, kurā atzeimeja, ka aiz Latvejas rubežas nav nīvīnas taidas latvīšu katōļu bīdreibas, kurā nabyutu sovas svātas reliķvejas ar Aglyunas Dīvmōtes attālu un uzrokstu: «Lyudz Dīvu par myusim!»

250 godi aiztecejuši myužeibas jyrā, bet Aglyunas zvoni aizvīn vēļ sauc ticeigūs pi breinumdareitōjas Dīva Mōtes oltora. Pasaklaneišonōs Jaunovai Marijai, Dīvmōtei attīcynoma uz vyssenōkajim Bībeles laikim. Latvīšu zeme jau XII godsymtā saucēs par Marijas zemi. Pōrlosūt vēsturiskūs materialus par latvīšu tautu, mes ļūti bīži atrūdām šū apzeimejumu — Mōras Zeme, tys nūsaslādž ar vōrdim: «Mōras Zemes Karaline, lyudz Dīvu par myusim!»

Latgola Aglyunas Jaunovu Mariju uzskota par sovas zemes karalīni. Lai myusim vysim gryutā stupdē paleidz Mōras Zemes Karaline!

Aglyuna ir vīns nu īvārojāmōkim arhitekturas ansamblim Baltejas reģionā un vineigō svātcēlnīku pulcēšonōs vīta Latvejā, kurā vīnā dīnā — 15. augustā saplyust ap 100 tyukstūšom cylvāku. Teik uzskateita par milzeigu īgīvumu Latvejai pat Eiropas nārūgūs, bazilika ar laiku varātu kļūt par vysas kristeigōs Eiropas centru un tam ir vysi priksnūteikumu, kļūt par vysas Eiropas goreigū oāzi, bet dēļ tō jōroda labvēleigōki apstōkli turismam, lai tyktu atvīglōta nūkliušona uz šejīni un uzaturēšonōs. Taida ir panōkumu vīna puse, bet Aglyunā «lelim nūtykumim» jōatrūd vīta nā vīn vīnu dīnu godā, bet pastōveigi, dīndīnā, te vīta ir religiskim svātkim kai Leldīnas voi Trejsvīneibas dīna, bet reikojami arī katōļu jaunōtnes sabīdriski un kulturas pasōkumi, bazneicu kōru festivali un tamleidzeigi, jo nūvodōs jau nu seņom dīnom bejis slovons ar dzīdōšonas un divkolpōjumu prasmi.

Attālus: grāksyudze sakralajā laukumā, īstyprinōšonas sakramenta sajmšonas breidī, euharistiskō proceseja.

ZIGURDS JAUDZEMS,
RĒZEKNES AUGSTSKŪLAS
STUDENTS

PREIĻU KATŌĻU DRAUDZES ĪPAŠUMI

Rōmas Preiļu katōļu draudze atsarūn tagadejō Preiļu (pišāta Latgolas platformas zīmeļritumu nūmalē ap 145 m vērs jyras leimiņa, Feimankas un Preiļupes sataku rajonā, septēņu ceļu krustōjumā 206 kilometrus divīdrītumūs nu Reigas un 63 kilometrus nu Daugavpiļs, 1382. godā kūpā ar Varakļōnim mynāti kai Borhu īpašums) rajona centrā, rubežōjas ar Ribepu, Pineņu, Znūteņu, Jasmuižas, Vōrkovas, Rušonas, Feimaņu un

Rudzātu draudzem. Pēc reformacejas apvydā sōcēs aktīva jezuitu darbeiba. Laiceigōs goreidznīceibas trykuma dēļ jezuiti arī apkaimes ļaudim snēdze goreigū apryupi. 1676. godā muižkungs Dominiks uzcele nalelu kūka bazneiceņu un nūdeve jezuitim. Ir ziņas, ka jī te dorbōjōs leidz 1775. godam.

1771. voi 1772. godā muižkungs Jezups Borhs uzcele jaunu, Jaunovas Marijas Bezvaineibas Ījīmšonas gūdam veļteitu bazneicu, tū īsvētējuši dominikāni, bet nav zynoms, voi jī Preiļūs strōdōjuši pēc jezuitim.

1828. goda vizitacejas aktā mynāts, ka Romas Preiļu katōļu draudzei bez bazneicas vēļ pīdarēja filiālbazneicas Pineņūs un Eleonorvilē, kai arī myura kapliča parkā, draudzē beja 10 kopsātas.

Prāvesta Jarocka darbeibas laikā nūtyka muižas īpašniku maiņa, 1868. godā Borhi Preiļūs pōrdeve Anglejas pavalstnikam Johanam Freidreksam, leidz ar tū katōļu prāvestam rodōs leli

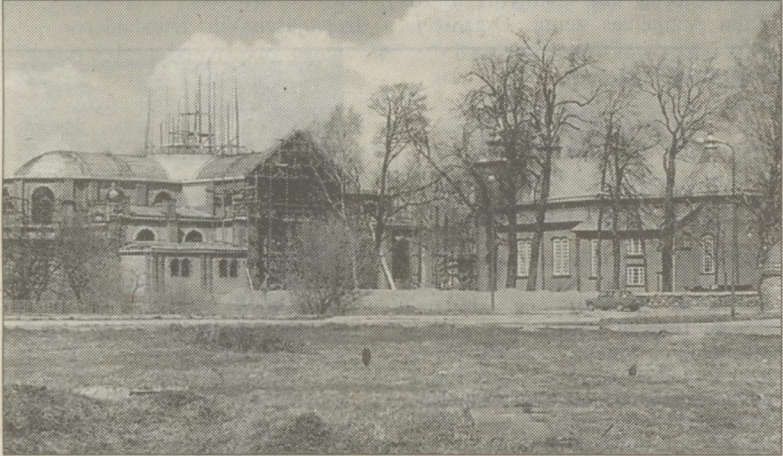
sarežģējumi. Borhu valdeišonas laikā jū-uzturēja ar muižas leidzeklim, tōpēc draudze, kod 1785. godā nu muižas vosoras mītnē pīdarūšōs zemes īmēreja 36 desetines, nu tōm atsateicēs par lobu muižai. Prāvestam sovu lūpu nabeja, vysu napīcīšamū sajēme nu muižas, ik godus 60 pyurus rudzu, tikpat mižu, 30 pyurus auzu, 6 pyurus kvišu, 5 pyurus zērņu, 6 pyurus griku, 3 pyurus auzu putraimu, 80 stūpu (1 stūps — 1,2 litri) dagveina, 15 tītarus, 45 vystas, 15 peiles, 13 syvānus, 3 teļus, 5 jārus, 15 zūsis, kanepes, franču veini, Holandes siļčas un cytus pōrtykas produktus, muiža deve arī četrus zyrgus draudzes lūceklū apkolpōšonai, kotru nedēļu — sorgu bazneicas apsgōšonai.

1814. godā grafs Borhs šū aktu nadaudz izmainēja — deve mozōk produktu, tūtīs ik godu izmoksōja 550 rubļu. Sakarā ar muižas īpašniku maiņu, prāvests nu vysa tō vairs nasajēme nikō.

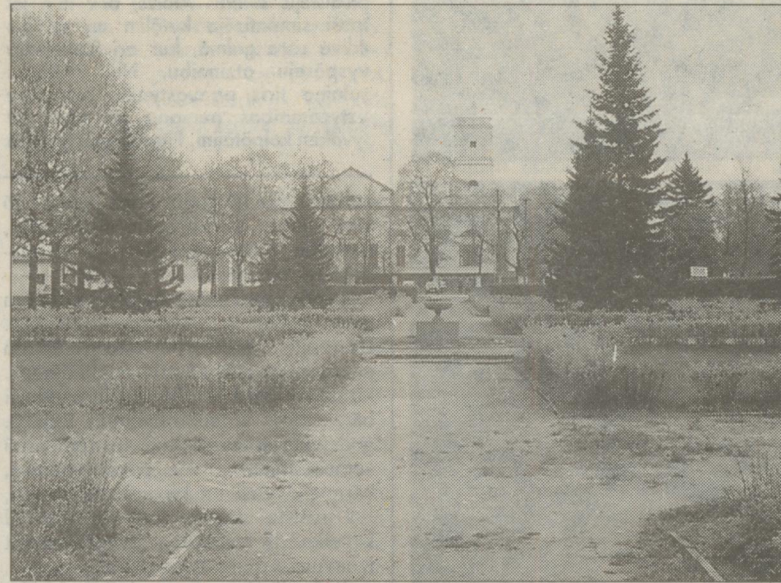
Nūbeigums 5. lpp.

Sova veida svātvīta īzeimāta Migliniķu pogosta (Ludzas rajons) Lyuziniku sādā natōli nu vītas, kur dzimis Jō Ekselēnce veiskups Jezups Rancāns — ceļa molā uzlykts pīmiņas akmiņš, kas stōsta par šū dedzeigū katōli un valstsveiru, leidzās stōv krucifikss. Vēl par gabaleņu — krysts un tam blokus pīmiņas akmiņš ōrstam un polityskajam darbinīkam, Saeimas deputatam Ontonom Rancānam, kura dzymtōs mōjas arī nav tōli. Taipat te varātu nūvīlkt paraleles arī ar cytom tyvom vītom, kurōs dzymuši, pyrmūs īspaidus par pasauli zam šōs saules gyvuši, lai vējōk mēginōtu jū pōrveidōt, monsiņjors Nikodems Rancāns, cyti, nu šejines «ar rūku aizsnidzamas» tagad aktīvi dorbojūšūs Rancānu dzymtōs sātās...

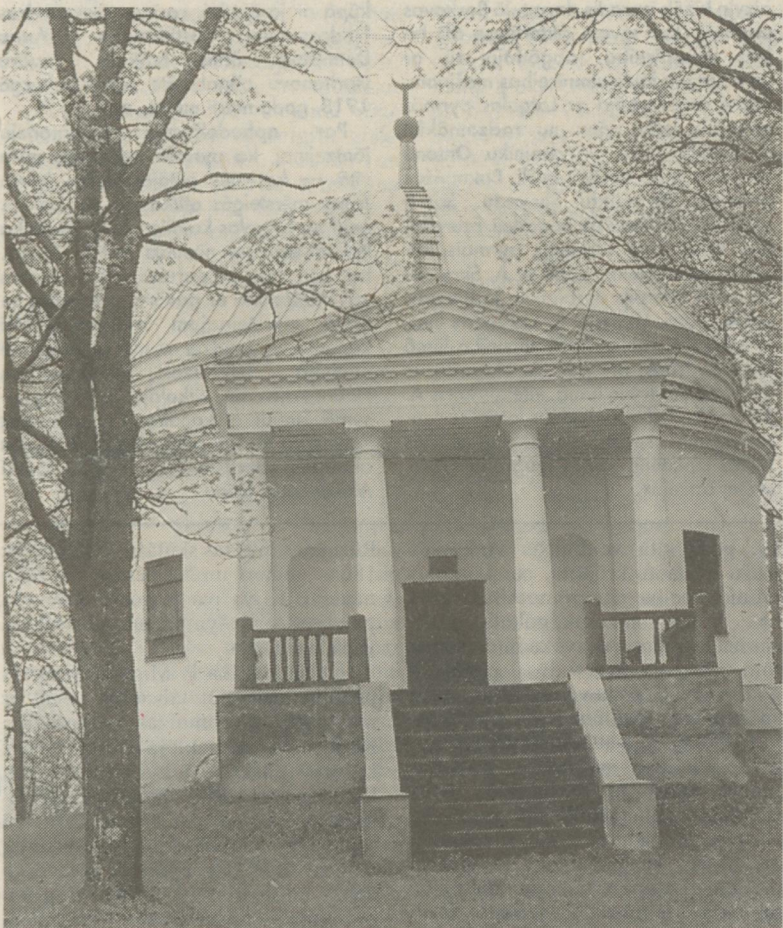
Seņ ilykti pamati Malnovas draudzes bazneicai Kōrsovā (Ludzas rajons), pēckara godūs okupacejas laikā dorbus nadreikstēja turpynōt un draudzes lūceklī beja pateiceigi, ka sasaglobōjusēs vacō kūka bazneiceņa. Ar Latvejas naatkareibas atsajaunōšonūs atsōkta arī bazneicas byuve. Attāls nu šō goda pavasra, jaunceļamō bazneica ir pa kreisi, bet vacō — pa labi.

Pi svātō olūta Aglyunas bazilikas dōrza, kurš tagad padareits kulturalōks, izta-ka izvasta tūši pi azara.

Jaunovas Marijas Dabašūs uzjimšonas svātki plaši teik atzeimāti varakļōnu draudzē, nūteik euharistiskōs procesejas. Šudiņ boltā un majestatiska pasaceļ kapela ar svātō Viktora reliķvejom, bet krōšņō laukuma pretejā molā taidis pat bolts stōvs ar tūrnim radzams bazneicai, kura ir arī plaša dekanata centrs.

PREIĻU KATŌĻU DRAUDZES ĪPAŠUMI

Šaidā situacejā svoreigs klīva vaicōjums par seņdinōs pīškertū zemī, nu kuras prāvests kōdreiz beja atsateicis par lobt muižai, tōpēc Jarockis (Preiļūs nu 1859. leidz 1877. godam) šamā sakareibā īsnēdze praseibu valsts īstōdem. Kamer tei «izgōja cauri» vysom instančem un pīnōce galeigō atbīlde, pagōja 15 godi. Jimā beja saceits, ka «pōrbaudūt lītas apstōkļus uz vītas, izarōdējōs, ka daļa nu šōs zemes — 4 desetinās un 1027 aršinas atsarūn muižas reiceibā, bet pōrejo — 31 desetina un 1375 aršinas — izdaleita zemīkim. Vitebskas apvinōtō palata, bet vējōk arī senats atroda par napīcīšamu un pamatōtu apmīrinōt Preiļu bazneicas tīseibas, muižnika reiceibā asūšū zemī nakavejūtīs nūdūt bazneicai, bet nu zemīkim pīdzeit nūdavas par šū zemī. Tīceibas lītu departaments uzskota senata lāmumu par pareizu».

1883. goda 20. jūni šū dokumentu parakstēja Tīceibas lītu departamenta direktors Kantakuzens Sparanskis, tūmār prāvests senatam beja īsnēdzis arī ūtru praseibu, prūti, lai muižniks, Lelbritānijas pavāltnīks Freidreks par deveņu godu laikā lītōtū 34 desetinās lelū zemes plateibu samoksoū 1170

rubļus un 18 kapeikas. Senats, īvārojūt tū, ka mynātais muižniks jau seņ miris, un arī tū, ka Preiļu muiža pōrgōjuse barona Ungerna-Šterberga īpašumā, nūlēme katōļu draudzes praseibu nūraidēt.

1873. godā prāvests Jarockis beja nūlēmis remontēt vacū bazneicu un sasauce pogosta sapuļci, tamā nūlēme, ka navys remontejama vacō, bet jōceļ jauna. Atļōve tam nu īkšlītu ministrejas tyka sajmīta 1878. goda 24. novembrī ar rokstu Nr. 3848. Tai 1878. godā vacū nūjauce, bet leidz jaunūs uzceļšonai (1886) divkōlpōjumus nūturēja muižas parkā, kur atsarōdōs 1817. godā Borhu byuvātō kapela, zam jōs tykuši apbedeitī myruši muižniki. bazneicas ceļšonas myura dorbi īlguši 7 godus, grantī byuvdorbu vajadzēibom jāmūši nu vītas, kur tagad atsarūn laikroksta «Nūvodniks» redakceja (blokus bazneicai).

1896. godā prāvests P. Danusevičs pabeidze bazneicas byuvi, pats jū īsvētēja un nūturēja pyrmūs divkōlpōjumus. Tai 8 godu laikā (1878.—1886.) uzcalta tagadējō Preiļu myura bazneica. Pyrmōs varganes 19. godsymta beigōs īsagōdōja muižkungs Gulkevičs, pyrmais varganists bejis kaidis klybys leitovīts. Prāvesta Jezupa Kalniša laikā (1936.—1938.) tōs pōrbyuvātas, kū paveice meistars Kolbe nu Reigas, dorbs izmoksoja 12621 latu. Dekans Kalnišs Preiļu divnomam īgōdōja trejs zvonus.

Prāvesta Jezupa Gavara laikā īkōrtōts

Vyssvātōkō Sakramenta tūrnīs, izgatavōts pēc tōlaika vikara Ūsāna projekta un šū dorbu paveice vītejais galdnīks Baiba, tyka nūmaineita elektriskō instalaceja — 1964. godā, nu 1965. godā atjaunōts sīnu un grītu krōšōjums. Vātra 1968. goda novembra sōkumā nūplēse gondreiz catūrtū daļu nu jumta, šys pūstējums tyka nūvārsts eisā laikā.

Leidz 1940. godam Rōmas Preiļu katōļu bazneicai pīdarēja 12 hektari zemes, šaidas ākas: plebaneja, varganista dzeivojamō mōja, divas klētīs, klāvs, škiuņš, pērts un mōjas, kas izīrātas trejim veikalim. Padūmu laikā zemī un ākas atsavynōja, varganista mōju, obas klētīs un pērti nūjauce, sasaglobōjušōs plebaneja, klāvs, škiuņš un veikalim izīrātōs mōjas.

Plebaneja calta reizē ar bazneicu prāvesta Žabo laikā, apmāram 1900. godā prāvests Blucko dīnydu daļā uzceļe kūka pībyuvi, dekanas Kalve (1951.—1959.) bazneicas dōrza — nalelu cytu plebaneju, jō vacō beja nacionalizāta un dekanam jimā dzeivōt nabeja ļauts.

Draudzē niu 17 kopsātās. Kod Latvejas valsts atgiva naatkareibu, draudzei tyka atjaunōtas tīseibas uz padūmu laikā atjīmītīm īpašumim. Sōkūtneji atgyušona nūrisa bez storggadējumim, tūreizejō patārātōju bidreibu savineiba atstōja aizjīmītōs telpas. Nūteikūt izmaiņom valstī, patārātōju savineiba ar Reigas

centra rajona tīsas lāmumu klīva par pyrmskara Latvejas laiku beigōs dybynōtōs un bogōtōs Centralōs savineibas «Tureiba» tīseibu pōrmon-tōtōju un pēc devenim mēnešim sei poša savineiba uzsoce ceīņu par divstōvu myura nūlyktovas āku. jāmūt vārā, ka ap 1940. godu storp Preiļu katōļu draudzi un CS «Tureiba» nūslāgts leigums, saskaņā ar kuru mynātū āku «Tureiba» īrej uz 24 godim ar nūmas moku vīns lats godā, ceņšas pīrōdeit, ka (beja arī cyti argumenti) šō lāmuma izpīlīdi traucējuse Latvejas okupaceja, ka leigums vēj ir spēkā, uzsoce tīsošonūs. Process īlga vairōkus godus, vaicōjums izskateits gon rajona, gon apgobola un augstōkajā tīsā, kura nūteice pōrskateit lītu, bet Daugavpīls apgoboltīsa atzyna draudzes tīseibas uz nūlyktovu. Bet tū nav atgīvuse vēj šudiņ.

Okupaceja radēja daudz un dažaidas morales un materiala rakstura proble-mas, bet tīsošonōs nikod nabyus tys spēks, kurs spē byutiski izskērt streidus. Tīsa spēj problemu nūslēpt, bet na iznyecynōt, tam pīrōdējums arī šys gadējums Preiļu katōļu draudzē. Lāmums pījīmīs, bet puse, kuru tys naapmīrinoj, ceņšas nūprotestēt, pōrsyudzēt voi vīnkōrši ignorēt. uzsko-tu, ka šaidas problemas risynōjums ir tīs dialogus, kurā obas puses aizstōv savu vīdūklī bez emocejom un sovstārpejs kompromiss varātu byut iznōkums.

A. SPERGA,
RĒZEKNES AUGSTSKŪLAS
STUDENTE

FRANČA TRASUNA SAIMNĪCISKI UZSKOTI

Pōrmessim tyltos pōri vēstures dzeļmes godu dasmytīm un syntīm, atsauksim atmiņā veirus, kurī bor-gajūs laikmatu grīzūs prota izkūpt un nūturēt cereību pleivōjumā Latvejas ideju un vōrdu, jīmūs īkļauņūt obus Daugovas krostus, par kurim rakstēja J. Rainis, ka myusu golvonōs upes molas ni myužam nasadolōs. Pīminēsīm pyrmūs drūsmēigūs un pošaižlidzeigūs calmlaužūs Latvejas leidumūs un šūs dorba veiru pyrmajā pulkā īraugam Franci Trasunu. Kod runojam par Latveju, kuras rūbeži plešas nu Līpōjas leidz Daugavpīlei, var saceit, ka šōs vīnōtōs teritorijas pamatu licējs un golvonais bolsts beja tīši Francis Trasuns — Sakstagola dāls, kurs, pasacēlis augstu dūmu kolnā, prota aptvert vysus Latvejas apvōršņus, zemī un dabasus, vēstures kūpsakarūs un atsevišķu cyļvāku myuža gōjumus.

F. Trasuns pīdzyma 1864. goda 4. oktobrī cimā, kas atsarūn 13 kilo-metrus nu Rēzeknes, beja Latgolas pyrmais un lelōkais mūdynōtōjs, tautas vīneibas styprinōtōjs, valsts naatkareibas karōtōjs. Pagōjušō godsymta ostonādasmytājūs godūs beidzīs Jelgovas realskūlu, nūsastōjōs gondreiz voi vīneigōs īspējas pīškā «Kū dareit tōļōk?» un izāšķeirēs par bazneickunga omotu, jo tys tyvōk tautai. Un 1883. godā F. Trasuns ir Pīterpīļš katōļu goreigō seminara audzēknis.

Kotrā ziņā goreigō izgleiteiba un prīstera omots, kas godsymtu mejā jaunū bazneickungu mātōja pa Latvejas un Krīvejas vītom, nūteikti ītekmēja arī jō pasaulā uzskotu un rei-ceibu. Navar taču praseit nu katōļu goreidznika, lai jys izprostu un pījīmtu revoluceju bangainōs nūrisēs. Jys ir literāli konservatīvs darbinīks, bet persūneibas lelums pacēļ pōri sovai kōrtai. Klīvis par deputatu Krīvejas I valsts Dūmē, F. Trasuns nūsastōjōs blokus Jōņam Čakstem un cytīm radzāmim latvīšu polityskajīm darbinīkim.

Valsts Dūmē Vitebskas guberņas latvīšu pōrstōvs nav klauseitōjs un pasivs vārōtōjs, jys matās atklōtā ceīņā, dedzeigi īsastōjas par lykumprojektu, kas paredz vysu pīļšūnu vīnleidzeibu. Jys ir par muižniceibas privileģiju atceļšonu, pīprosa amnestēju 1905.—06. godūs citušim, ceņšas ceļt dīnas gaismā aktualūs sovas tautas vaicōjumus. Izmontōdams gadējumu, kod teik apsprīsta vysu pīļšūnu vīnleidzeibas problema, F. Trasuns sovā runā parō-da, ka Vitebskas guberņas latvīšim ir bejis pīdesmit godus lītōt sovu volūdu un rokstus!

Francis Trasuns vysur un vīnmār aizstōv dzymtō nūvoda ļaužu intere-ses, bet nikod un nikur nav šauri nūvodnicīks separatīsts. Skūlas godi Jelgovā jam atklōja apstōkļus, kaidūs dzeivojō Kurzemes un Vydzemes latvīši, kuri nu dzymtbyušonas jyuga tykuši valā jau deveņpadsmytō godsymta sōkumā, beidzīs Pīterpīļš goreigū seminaru un akademeju tōs profesors F. Trasuns mēģinoj atrast kūpeigu volūdu ar Reigas latvīšu bidreibu un jōs vadeitōjīm, Reigā losa referatus par dzymtū pusi, tōs gryutū vēsturi, drausmeigū atpaliceibu. Jys plaši un konkrēti analizej starpeibu storp Latgolu un Kurzemi, Vydzemi, runoj par ekonomiskū atpaliceibu Vitebskas guberņā. Ir pōrlīcynōts, ka, nasaverūt uz godsymtīm īlgū atsveņynōšonūs (Latgola beja Pūlejas pakļauteibā, Kurzeme — vōcīšu, Vydzeme — zvīdru), vysim latvīšu nūvodim jōsatyvynoj un tautas brōlim jōsādūdas rūkōs.

Franča Trasuna literariskōs dar-beibas sōkums meklejams Pīterburgas katōļu goreigō seminara laikā, tur jis sarakstēja latgališu gramatiku, tymā laikā krōja tautas dzīsmes, mēģinoja dzejēt, tulkōja. Jō vōrdu īspīstu pyrmū reizi īraugom J. Šteinberga izdūtājā «Katōļu mōju kalendārā» 1898. godā.

Ar 1900. godu sōce iznōkt Franča

Nūbeigums 8. lpp.

ILONA SVIRKOVSKA,
RA EKONOMIJAS FAKULTATES II KURSS

ĪMYUŽYŅŌSIM J. MACILEVIČA PĪMIŅU

Bazneickungs Jezups Macilevičs ir vīns nu latgaļu rakstniecības aizsōcējim, pyrmais uzrakstēja tautsaimniecisku dorbu laikūs, kod beja tikai goreiga rakstura grōmotas, jō «Pavoicešona un vysaidi sposibi zemnikim — latvišim», kas nūdrukōta 1850. godā, ir naatsvērams praktisku padūmu krōjums tō laika laseitōjim. Dzimis un audzis Latgolā, ari te strōdōjī leidz myuža beigom. Redzēja, kai zemniki cite pūstu, jō turējōs pi vacim irodumim saimnikōsonā. Grōmotā ir padūmi zemkūpeibā, dōrzkūpeibā, mōjtureibā, higienā, saimnikōsonā, pyr-mōs paleidzeibas snēgōnā un saslimšonas gadējumūs, stōsteits vīnkōršā un saprūtāmā veidā. Ir ari dažaidas geografiskas un vēsturiskas ziņas, par dobas parōdeibom, itārtas

nūstōtu par nūtykumim un cylvākim veidā, kaidi tūlaik dzeivojūši Osyunes, Rēzeknes, Ludzas, Krōslovas, Daugavpils draudzēs.

Teik uzskateits, ka J. Macilevičs dzimis Maltas tyvumā breivu ļaužu gimīnē, vuicējis Izvoltas jezuitu skūlā, ceļōjis pa Latveju un Pūleju, 1833. godā isastōjis Krōslovas Goreigajā seminarā un pēc četrīm godim isvēiteits par prīsteri. Tōļok jō dzeive aizavej uz Osyuni, kur beja paleigmōceitōjs, bet 1849. godā klīva par prāvesta administratoru Kaunatā. Jys ir pabejis Šķaunē, Feimaņūs, Drycānūs, Dukstigalā, Rēzeknē, Pyldā, pildeidams bazneickunga pīnōkumus.

J. Macileviča dzeives gōjumu un literarū montōjumu sovā laikā pētējūši Boleslavs Brežgo, Meikuls Apels,

Stanislavs Kučinskis, Valereja Seile un cyti, bet jūprtojom nav nūskaidrōta jō kopa vita. 1871. godā ar styprī sabūjōtu veseleibu un jau kai invalīds isaradis Ludzā un 1872. godā te aizgōjis myužēibā.

Meklejt J. Macileviča kopa vītu, grīzūs pi Ludzas Romas katōļu draudzes prāvesta un dekana Pītera Vylcāna, kai ari vacōku godu gōjumu cylvākim, beja izdeveiba pōrškūrstēt ari senējōs bazneicas grōmotas, isalyukōt bazneicas arhīvā, uzzyņōt kū vairōk par Ludzas vēsturi, bet šys vaicōjums palyka atklōs. J. Macileviča atdusas vita var byut gon kūpeigajūs kopūs, gon pi bazneicas kaidreizejō divnoma dōržā, ir ari taida verseja, ka, paplašnojūt bazneicu, var atsarast jau ari zam tōs.

Dūmoju, ka izcylais cylvāks, kurs līcis pamatus latgaļu laiceigajai rakstniecībai un radējis izcylū kulturvēstures pīminekli «Pavoicešonu...» ir peļņejis ari myusu atzineibu. Bazneicas tyvumā vajadzātu byut pīmiņas zeimei.

KOD BRAUKSI GARUM...

Nasenejā vātrā, kas tik daudz pūstējumu nūdareja Rēzeknē un rajonā, izgōzi tikpat kai vysī kūki Pīcīnes kopūs, bet cīis tikai vīns pīmineklis — nūgōzts kreitušam milzu bārzam. Naskorts palicis skaistais pīmineklis kopu molā, kur guldeitas nu Vōcejas pōrvastōs grōmotu un periodikas izdeveja Vladislava Lōča mērsteigōs atlikas pi jō vacōku Ilzes un Augusta myuža mōjom. uz šō pīminekļa sōnu molas uzroksts: «Latgali — vojēti dzimtinē un bāguli trymdā, asu apkļusis, uperējis sovū dzeivi par Latgolu breivā Latvejas vāļsi. Kod brauksit garum — atnōcīt pasarunōt...»

Gribātūs pībilst, ka ari specialī vērts aizbraukt uz Pīcīni, lai «sasarunōt» gon ar izdeveju pi jō kopa, gon jam un latgolu rakstniecībai veļteitājā vītejā sōkumskūlā ikōrtōtājā muzejā, gon senejā kūka bazneicējā, kū «atkarōja» V. Lōcs nu nūjaukšonas un kuru tagad restaurē...

Athlūs: pīmineklis izdevejam V. Lōčam; pūstējumi kopūs pēc vātras, pīmineklis radzams dzilumā.

A. MEŽMAĻA teksts un foto

LUDMILA MEDVECKA, STUDENTE*

ANDRYVA JŪRDŽA NŪVODĀ

Es' vasata, grōmateņa
Un tu, mileiga spalvēna!
Jau reš' rūkā jūs turēiši,
Bet, koļs dzeivs, vin napamesšu.

Dzejnika Andryva Jūrdža (1845—1925) vita latvišu literaturas vēsturē ir īpatneja: byudams Latgolas zemniks bez izgleiteibas, jys dorbojīs laikā, kod šymā nūvodā beja aizlīgta grōmotas ar latīņu burtim. Sacarādams pats, tulcōdams, pōrrakstēidams cytu sacerējumūs, izgatavōdams rŭkrokstā un izplateidams grōmotas atsaroda zemniku rŭseibas centrā. Jō darbeiba nūzeimeiga tamā ziņā, ka personeibā un veikumā it kai rezumejas Latgolas 19. godsymta ūtrōs puses vīnkōršūs ļaužu kultura, atsaspūguļoj jūs gora dzeive. A. Jūrdžs veicyņōja tyvynōšonūs cytim Latvejas nūvodim, Vudzemes, Kŭrzemes un Zēmgales grōmotniecībai un literarajom parōdeibom.

Leidzšinejōs ziņas par A. Jūrdžu biži vin bolstōs tikai uz nūstōstīm, reizem napōrbaudeitīm, beja zynomi ari nadaudzi jō sacerējumi. 1970.

godā V. Lōča Latvejas PSR vāļsts biblioteka igiva vairōkus rŭkrokstus un personeigōs bibliotekas grōmotu daļu, vēļok rŭkrokstu krōjumi vēļ pasalelynōjas un tai rodusēs spēja plašōk īpazeit literarū montōjumu, izdūt izlases veidā paraugus. Grōmotas veidōtōji sovus atklōjumūs, vārōjumūs un sacynōjumūs itvāruši apcerē «Dzeive», rokstu paraugus apkūpōjūši nūdaļā «Veikums», bet, lai turpmōkalai pētniceibai piškertu eksaktu pamatu, grōmotas beigōs snāgts saglobōtūs un būjā gōjušūs rŭkrokstu saroksts.

«Gūda veirs ira lobōks
nakai myura tylts»

A. Jūrdžs

Andryvs Jūrdžs pīdzyna un vysu dzeivi aizvadēja Ludzas apriņka Nautrānu jeb Zaļmuizās pogosta Kōrkliniku cimā, gleznainā Latgolas augstīnes apvydā pi Ičas upeites. Pasaulē nōcīs 1845. goda 30. novembrī (pēc jaunō styļa 12. decembrī) dzymtcylvāku Meikula un Iohannas Jūrdžu gimīnē kai ūtrais dāls. Kod

zānam beja 10 godu, kops pajēme jō tāvu, mōte apsprecēja ūtru reizi, radiniku skaitu papyldynōjt ar pusbrōli un pusmōsu.

Dzeivojamō mōja beja ar ustobom obūs golūs, pa vydam — siņces. Breivajōs plateibōs storp ākom pakōpeniski ikūpe četrus auglu dōrzus, kū ikļove leli kūki. Ipoši asūt patykuši bārzī, kļovi un sudroboveituli. Vēļ 20. godsymta sōkumā, kod apstrōdōjamō zemes plateiba beja pasalelynōjuse, bārnī pīauguši un klīvuši patstōveigi, jys roksta dālam: «As naturu ni kapeikas...» Vajadzēja styngri taupeit izdavumus, pat postmarkom.

A. Jūrdžs labprōt strōdōjis galdnika dorbus. Ryupes par lobikōrtōtu dzeivi nabeja pošmērķis, bet ikšejas kulturalas diktāta tīksme pēc kōrteibas. Zemnika dzejnika ōrejīm nūtykumim nabadzeigū biografeju pastyprinojō daži nateikami pīdzeivojūmi, kuri pōrtopuši nyknu smīklu pynūs pantūs.

Jys beja sabīdrisks cylvāks, cytūs laikūs jū sauktu par «sabīdreibas dvēseli». — prota spēlēt kūkli, zynōja lūti daudz dzišmu, jam beja lobs tenora bols un lobprōt bejis gaidēits kōzōs, kristēibōs un cytōs gūdeibōs apkaimē, bēres. Klīvis par korespondentu pyrmaļūs latgališu laikrokstūs «Gaisma» un «Dryva», isyutējis dzejjūļūs, aforismus, seikus stōsteņūs, folkloras materialūs, kū avizes reizem ari īspide, taipat Nautrānu kulturalas un saimniciskōs dzeives aprokstus. Dzejjū krōjumu izdūt sūļēja Latgolas latvišu grōmotniecības un preses darbiniki pyrmaļā desmitgadē pēc drukas aizlīguma atceļšonas.

A. Jūrdžam pakōpeniski izaveidōja monolīta atziņu sistema, nu ikdīnas, tautas goreigōs pīredzes, literaturas jys pratis pajimt stypru ticeibu idealam, tō laika Latgolas smogī apstōkli atteisteja jam naatlāideibu un iztureibu. Pats devis sovās dzeives vērtējumu: «As naasmu vys par sovū myužu vaļas breiteņu daram palaidīs, asu daudzī grōmotas pīrakstējis, kuras pēc munas smērtes dēļ munim rodīm byus milas uz symtu godim».

Godu gaitā Reigas lelajōs zynōtniskajōs bibliotekōs nūnōkuši daudzī

FRICIS LASIS

APBOLVŌJUMS TAUTĪŠAM

Ar Treju Zvaigžņu ordeni apbolvōts bolvenišim labi pazeistamais Kanādā dzeivojūšais sabīdriskais darbinīks Bruno Logins. Jys dzimis Viļakas pogostā, pēc kara izbraucis uz Vōceju, bet 1952. godā — uz Kanādu, kur ir ivārojams uzjēmēdarbeibas administrators un aktīvi pīsadola latvišu sabīdriskajā dzeivē, Daugovas Vonogu organizacejā, kur apbolvōts ar tōs Zalta Atzineibas zeimi. Organizējis

daudzus grōmotu, kompjueru, medikamentu, pōrtykas un drēbu syutējumūs uz Latveju, īpaši Viļaku, Bolvim un cytom Latgolas vītom. Jō pošreizēidzeigō darbeiba tagad nūvārtāta ar Treju Zvaigžņu ordeņa 5. pakōpi, kū peļņejis pulnā mārā.

Nasēn jō syutējumu nu Kanādās sajēme Bolvūs, Breiveibas ilā dzeivojūšais Vilis Jaundalders.

PĪTERS ZEILE

UPERS

LATGOLAS ATMŪDAS
LEIDZDALEIBNĪKS

īsagōdōjīs muizu un vasarneicas.

Tūmār A. Trūps, baudeidams sovū privileģitū stōvūkli, nav aizmērsis dzymtū Latgolu, navarādams publiski pīsadaleit tautišu sareikōjumūs, uzturejis individualus sakarus ar radzāmōkim Pīterburgas latgališu darbinīkim, jō snāgtō informaceja par tyvōkus aprindū politikas aizkulisem un nūdūmim paleidzeja koordinēt kusteibas taktiku. Jys paleidzeja ari jaunim dzymtōs puses cansūnim sameklēt pīmarōtu dorbu.

Pēc 1905. gada revolucejas A. Trūps aizvin bižok isaradis dzymtajā Borkovas pogostā, kur tāvam pīdarējuse 50 ha lela saimniecība, apgōdōjis tū ar jaunōkajom lauksaimniecības mašinom. Aktīvi sasadorbōja ar Latgolas pyrmos atmūdas laika vīnu nu radzāmōkim darbinīkim ōrstu un dzejiniku Ontonu Skryndu un jō vacōkū brōli, Bukmuizās prāvestu Benediktu Skryndu. Šamā sakareibā Bukmuizā (tagadeji Ezerniki) ticis organizāts vērineigs pyrmais latgališu sareikōjums, kupa ar A. Skryndu un cytim Pīterpīļs darbinīkim te isaradis ari A. Trūps. Uzvasta A. Skryndas luga «Pādeji divi rubli», kurā vērsinika lūmā bejis A. Trūps, bet pats A. Skrynda — denšička Andryva lūmā, vītejais kōris A. Skryndas vadeibā dzidōjis latgališu tautas dzīsmes, seviški izteiksmeigi ar trejs reizes izpīldeita tautas lyugšona «Divs, svēte Latveju».

Myuža pādejais pūsmā A. Trūpam cīši saisteits ar cara Nikolaja II un jō gimines tragedēju. Pēc bolševiku apvārsama kupa ar jō gimini, carines Aleksandras Fjodorovnas ustobmeitu Annu Demidovu, ōrstu Botkinu, povōru Haritonovu nūgalynōts Jekaterinburgā 1918. goda nakti nu 16. uz 17. jūli.

Par apbedēšonas ceremonēju jōatzeimōj, ka pyrmos myužeiga mīra vītā — kapenēs ivītōja Aloiza Laura Trūpa mērsteigōs atlikas un tai kai jys beja nu Latgolas katōlim, to uz jō zōrka kai vīneigajam nūvītōts katōļu krystim apzemāi zōrki ar povōra, ustabenes un ōrsta mērsteigajom atlikom ivītōti kapenēs, vysbeidzūt myuža atdusas vītā nūvītōja lelknazes Aleksandras Fjodorovnas un Nikolaja II zōrkus — šymā breidī atskanēka 19 artilerejas zalves, ar kurom gūdynōja ari Latgolas atmūdas atbalsteitōju, myusu tautiiti Aloizu Lauri Trūpu.

Rēzeknes piļsātas skūlā nu 1865. leidz 1866. godam un tū beidze ar zalta medaļu. Klīva par pogosta dorbeveža paleigu un šymā omotā sabeja vairōkus godus.

Ir dzērdāts, ka P. Miglinika myužs pagōjis, meklejt taisneibu ceinā ar muiznīku, pret muizās naitaisneibu. Kōpēc jys namekleja dorbu ōrpus Latvejas, Ikšķrīveja, kur byutu dizgon lelas spējas, kōdēļ naprecēja, izmontōjt spējas, augstas kōrtas sīviti. Tū saprota gon lobōk kai cyti, jō tūmār redzēja tōļok, kai cyti, bet gōja sovū ceļu, kuru dikteja sirdsapziņa un pīnōkums pret tautu. Jys beja sovaidōks, nakai cyti. Kas tod beja Pīters Miglinīks? Ir jōizprūt jō nūstōja pret tō laika sabīdriskajom parōdeibom.

«Kod cyti dzeivoj priceigi
Un laimeigi var byut,
Kōpēc myusu tautai vysai
Jōlej gaužas osoras?»

Jys nabeja dumpinīks, bet ceinātōjs, jō īrūcis beja patīss vōrds, saceidams šū ryugtū vōrdū, klīva nabogu aizstōvs, sarežģeidams pats sovū irēdņa dzeivi. Nav ūtra rakstnika, kurs teicis tik osus vōrdus, un nav ari ūtra, kam ti tai byutu saskanējūši ar dorbim, dažkōrt izteikti ari dzejā. Skaistī un dedzeigī vōrdi līcynojo, ka jys beja lobs dzejniks, bet saukt jū par taidu vin byutu moz — interesējōs par kulturu un sabīdriskajim vaicōjumim. Moz byutu ari saukt vin par sabīdriskū un kulturalas darbiniku — jys beja sabīdriskūs atceibu kōrtōtōjs, plānōtōjs, pyrmais idejiskais Latgolas politiks, nu kura varātu vuicētis ari myusdīnu šō vōrda pretendenti. Sovas dzejas rakstēja na kai mōkslu mōkslai, bet lai īspaidōtu dzeivi, tōdēļ kotrs jō vōrds ir sabīdriski skaidrojams, kai lozungs voi aicyņojums.

Studente Ludmila Medvecka dzeivoj Ludzā un tū uzskota par sovū vysmeilōkū dzymtū pusi, Nautrānu kulturnūvoda apmeklējums šū pōrlīceibu tikai styprinojīs, cerams, ka tys paleidzēs jai na vīglajā naklōtīnes studenta dzeivē.

LATGOLAS EKONOMISKĀS UN SOCIALĀS ATTEISTEIBAS PROGRAMMA

Taida ir valsts nūzeimes programma, kuru voda zynōtniks Eduards Matisāns (tōlrūnis 910897, fakss 910876) un kuras autori gotovi sasadorbēt ar kotru latgaliti.

Jeī nūsacējuse, ka Latgolas atteisteibu kavej zemes ražōtspēja, kas 1,3 reizes zamōka kai videji valsti, izgleiteibas īgyutspēja, kura ir 1,5 reizes zamōka nakai valsti. Un jo Latveja ir valsts, tod, atteisteibas īspējom jimā jōir leidzeigom, kai vysor cytur šamā valsti.

Latgolas pētniceibas programmas mērķis ir sagatavēt valdeibai lykumdūšonas priekšlykumus un iteikumus pošvaldeibom krīzes situacejas pōrvarēšonai, iteikt priortarus konkurētspējīgus saimnikōšonas vērziņus uzjēmējim un zemnikim, aktivizēt socialū un ekonomiskū atteisteibu.

Teik voi ir jau veikti teoretiski pētējumi: Latgolas

regionalōs atteisteibas politikas (J. Kaktiņš, E. Grinovskis), integrātos atteisteibas programmas principi un optimizaceja (B. un P. Ryvžas), Latgolas atteisteibas īspējas (T. Tisenkopfs, E. Matisāns). Te jōpiskaita ari aptaujas, tehnologiskī un eksperimentali pētējumi: izgleiteiba potenciala atteisteiba Latgolā (Z. Matule), konkurētspējīgās nūzares Latgolas laukūs, sabidreibas pošorganizacejas un kulturas montōjuma īkļaušona Latgolas modernizacejā (T. Tisenkopfs, V. Meņšikovs, A. Stafacka, A. Breidaks), turisma atteisteibas perspektivas (I. Silineviča, V. Strazdiņa), vides aizsardzeiba Rēzeknes regionā (G. Noviks).

Ir ari vairōki regionalī projektu priekšlykumi; priortari saimnikōšonas vērziņi Latgolas laukūs (E. Matisāns, S. Ivanovs, A. Vilde), lellūpu nūbarōšonas modeļtehnologeja (E. Matisāns), investiceju un kreditresursu pīsaisteišona Latgolā (st. Keišs, I. Silineviča), pogostu sociali ekonomiskōs analizes, saimniceibu ekonomiskōs analizes un optimizacejas datorizātu programmu izstrōde (B. Ryvža, N. Kopiks, J. Priekulis, A. Boruks, S. Ivanovs, E. Matisāns).

PĪTERS ZEILE

Libišu avīze «Līvli» iznōk jau kaidus ostonus godus, tū losu tōpēc, ka vosoras mōja myusim ir Libišu krostā — Talsu rajona Kūšrogā — zolida un specifiska avīze. Jo mes, latgališi, taidu varātu izveidēt! Atšķireiba gon ir tei, ka avīzi «Līvli» atbolsta nu valsts budžeta, kas ik godu teik pīškerts Libišu krostam, lai ari libišu volūdā pošlaik runoj 10—15 cylvāki (kai libiši registrāti ap 200), latgališu ir ap 400000, bet tik gryši izdūt tū pošu vineigū latgaliskū avīzi «Zemturs».

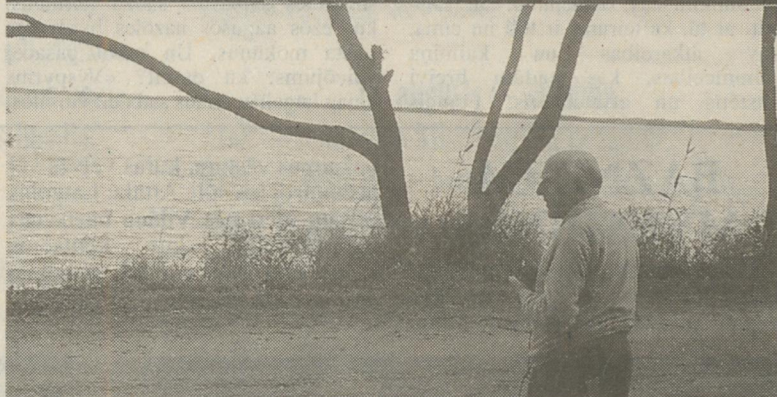
Pīterus atzeimōjom kūpā ar Albertu Spōgi, jō kuņdzi Mariju un Vējānim. Aļberts ļūti pīcōjōs, ka pyrmū reizi redzējis Latgolas Šveici — Dagdu, Ežazaru, Mōkūnkolnu un cytas vītas un par tū ļūti pateiceigs «Zemtura» izdevējam, kurs beja autovadeitōja un gida lūmā.

Pasateicūt jam, avīzeite atsōkuse iznōkšonu, kū ļūti gaidu es un ari cyti, kas bejom pasyutējūši. Bet cik ilgu laiku, kas pēc tam? Varbut grīztīs jaunajā Kulturkapitalā pēc paleidzeibas? Byutu žāl, ka avīze jau ar zynomom svom tradicejom un zynomu vēsturi apasatōtūs.

Attālūs ainas nu «Zemtura» lobvēļa un Andryva Jūrdža fonda leidzpriekšsādātōja, «Zemtura» ōrzemu biroja vadeitōja Aļberta Spōga «Latgolas Šveices» apmekļējuma: — ar J. Raiņa memorialō mōjas muzeja Jasmuizā darbīneicū grupu; pēc Aglyunas bazilikas apmekļējuma; Latglas lapnuma — Rāznas azara krostā.

A. MEŽMAĻA foto

«Zemturs» ar vyslēlōkū pīku uzjēmis ziņu par Treju Zvaigžņu ordeņa 4. šķiras pīškēršonu cinejamajam dzejnikam, publicistam un sabidriskajam darbinikam Aļbertam Spōgim. Sīrsneigi sveicini un laimes vēlējumi myusu avīzes ruseigajam darbinikam, stypru veseleibu, ilgus godus Latgolas kulturvēstures kūpšonas dryvā un lelu veiksmi žurnalam «Kara Invalids», pi kura jis niu aizrauteigi strōdoj!

JEZUPS ZEĻONKA

KAS CYTS, JO NA TAUTA AR VĒLĒŠONU PŌTOGU?

Kai Latgolas tautsaimniceibas pasnīdzējs asu ceptis apgyut un izprast Latgolas nūvoda vēstures mōceibu nu bogōtūs un styprūs seņvalstu laikim leidz myusu saimniciskajam pagrimumam.

VEIDŌSIM HUMANAS STORPNACIONALŌS ATTĪCEIBAS

Latgolas īpatneiba tei, ka cariskōs Krīvzemes laikā beja vojōtūs ticeibu un tautu nūmatynōšonas teritoreja. Tymā laikā veidōjōs ebreju vairōkuma pīšātas un cīmati, vacticeibniku apmetnes un kolonejas, latgaļu pyrmī izgleitōtōji un skūlōtōji beja pūļu tauteibas mūki jezuiti. Leidz pat Latvejas breivvalsts nūdybnōšonai nacionalō pidareiba latgalim beja trešōs šķiras vaicōjums, jo pošī jēdzīni Latgola un latgališi tikai godsymta sōkumā pasarōdējōs F. Kempa dorbūs un Latgolas īdzeivōtōjim nabeja ogrōk pazeistami. Jī pazyna religeju atšķireibas, zynōja sovu pidareibu katōļticeibai un tōpēc daudzvit katōļu bazneicas jēdzīņa sinonims beja pūļu bazneica, luterticeigūs — latvišu bazneica.

Latvyskōs kulturvides nūstypriņōšnai ari tagad, pēc nūtykušōs latgališu trešōs masveida īceļōšonas nu Latgolas, padūmu laikā un cyttautišu īnōkšonas jōveļteļ lelas pyules. Vajag latgaļu volūdū atzeit par aizsorgojamu un saglobojama, izstrōdojūt uz šū mērki vērzejitu valsts prgramu. Bez Latgolas kulturvides izkūpšonas moz tycama ir nūvoda nacionalō atdzimšona un taidas kūpsaskaņas radeišona, kurā vīgli īsakļautūs ari krīvu īceļōtōju pēcteči.

Ebreju tragiskō likteņa mōceibu nadreikstam nūvērtēt par zamu. Holokausta uperu pīmiņas zeimem jōbyut vysōs jūs eksekeceju vītōs un jōatgōdnoj vvsur un vinnār, ka tauteibu vaicōjuma vardarbeiga risynōšona ir nūzīgums. Na tikai tōpēc, ka ebreju tauta davuse pasauļam Jezu Kristu, palyka uzticeiga Mozus ticeibai un, vēsturisku apstōkļu spīsta, izkleida pa pasauli. Pīdareibu pi jebkaidas tauteibas nadreikst politizēt, jo tys nūvad pi vīnas tautas vardarbeibas pret ūtru, pi nacionalūs jyutu izvyrduma naidā.

Latgolas nūvoda deputatim Saeimā jōuzajamas vacticeibniku nacionalūs un religiskūs vajadzeibu pōrstōvniceiba. Šei vojōtō un nu dzimtines izdzejitō krīvu tautas daļa var kliut par nacionalūs saskaņas tylda styprōkū pilaru, vīnojūt demokratiskā sabidreibā krīvus un latvišus ari tod, jo Krīvejas tautu vairōkums nūsasliksis pa kreisi un sovu karūgu sōks pōrkrosōt sōrtūs tūņūs.

Latgolas sabidreibai jōizprūt ari padūmu godūs īceļōjūšu krīvu liktīni. Taipoš kai Latvejā naspēj atsagrīztīs uz Rītumim emigrejušu latvišu tyukstūši, apšaubama ir īspēja īceļōtōju reemigracejai uz Krīveju. Latvejā īceļōjūšu krīvu īkļaušonai vīnōtā un tiseibōs nairūbežōtā sabidreibā daudz lōlōku lūmu jōuzajam izgleiteibas īstōdem, it īpoši Latgolas augstskūlom. Īdzejitōjōju īkdinas saskarsmē pošlaik voldūšō latvišu — krīvu divvolūdeiba jōnūstypriņoj tōdejaidi, ka jimā jōnūdrūšynoj partneru leidztiseiba. Krīvu gimīņu atvasem jōapgyust latvišu sarunu volūdā vysōs videjōs mōceibu īstōdēs Latgolā, bet, beidzūt

Daugavpijs un Rzeknes augstskūlas, krīvu tauteibas studentim jōir sagatavōtīm dorbam ari latvyskas vides nūvodūs. Ari šamā jūmā vālama īpoša valsts nūzeimes programma un finansējums.

Īkšeja mira styprinōšonai Latvejā vajadzeigas jaunās, humanas storpncionalas attīceibas, kurōs ārti justūs gon latvīts, gon pūļš voi krīvs.

PRIVATIZACEJA JŌATTEIREJ NU NAVĪNLEIDZEIBAS UN NATAISNEIBAS

Uzskot, ka tagadejū privatizacejas procesu ir jōaptur un jōpakļauŋ ruyeiga analizei, īpošu vēreibu pīškirūt jaunbogōtniku īpašumu un leidzekļu olūtu izpētei, tōs rezultātā lykumeigī mantīni un īpašniki īgyutu īpošu gūdeiguma sertifikatu, bet bezgūži — prihvatizātōju (latvyski — īrōvēju) un nūnōktu uz apsyudzātūs sūla.

Leidzšinejūs īpašumu atgyušona jōatteira nu navīnleidzeibas un naitaisneibas sōrmim. Navīnleidzeiba izapaužas tai, ka sabidriskajōm organizacejom un religiskajōm draudzēm ir īrūbežōtōkas īpašuma atgyušonas tiseibas, na kai privatīpašnikim. Naētiski un naitaisneigi ir īrūbežōjumi, kuri naļauŋ Aglyunas katōļu draudzei atgyut īpašumus katōļu vydusskūlas atjaunōšonai. Nav atrisynōta holokausta iznycynōtūs ebreju īpašumu pōrmontōjameibas vaicōjumi voi kompensacejas par tim, jūprūjom vojōtas kūpinas stōvklī atsarūn vacticeibniki, vīnaļdzeiba un īnertums volda vaicōjumūs par pyrmsokupacejas kooperatīvūs sabidreibu īpašuma statusu un pōrmontōjameibu, nav izškērti vaicōjumi par boltō un sorkonō terora iznycynōtūs cylvāku un gimīņu īpašumim, kurim nav sasaglobōjūšis mantīniki voi tī nav pīprasējūši šūs īpašumus — taisneigi byutu tūs īdaleit īpošā terora uperu fondā un ījāmumus nu izirēšonas voi pōrdūšonas nūvērzejit dzeivūs terora uperu materialō stōvklī uzlobōšonai. Valstei jōsagloboj tiseibas nacionalizēt tū īpašuma daļu, kuru pīšūni nalykumeigi īgyvūši valsts instituteju voi vālātu valsts pōrvaldes un lykumdūšonas organu vadeišonas laikā — ar tīsas lāmumu šūs īpašumus byutu jōatsavynoj un jōnūdūd terora uperu fonda tōlōkai pōrdūšonai voi iznūmōšonai.

VOI VAJADZEIGA STYPRŌ RŪKA?

Tryukumā nūnōkušōs tautōs ikvīns sovas sirds dziļumūs vālas, lai rostūs stypra rūka, kas nūvārstu naziņu, pūstu un haosu, rūka, kas pīdarātu cylvākam, kam varātu ticēt, uz kū varātu pasauļautis. Kas varātu byut šei styprō rūka Latvejai?

Voi Alfreds Rubiks? Šys komunistiskōs īdeologejas upers, kurs īgivis vineigō par pagōtni vaineigō titulu, patīsi ir veirīškeigs, sovim uzskotim uzticeigs cylvāks, un kai īspējamais atbreivōtōjis sagaideits Moskovā, nasts uz rūkom un bučōts vairōk nakai tū vareja pīdzejivōt Lenins un Stalins. Un, naapšaubami, ka Moskovas politikas slyti vēji, kuri Latvejā īsalauzēs marta dīnōs, tyuleņ pēc nasankcionātō vacūs ļaužu piketa pi Reigas dūmes

ākas, un Latvejas kreisūs spēku ruseibu ir ceļa brugeišona Alfreda Rubika triumfa gōjiņam uz trūni Latveja. Jo jō uzvara nūtikis, nōks otkon ašņa leiti un myusu demokratiskī īgivumi izplēnēs kai reita mygla.

Voi Andris Šķele? Ari jō rūka gona cita un prōts pīteikūši oss. Varbut pat izarōdeisīs, ka «Tetrapakas» līta ir «Latvejas ceļa» safabricējums bailēs nu šōs styprōs rūkas uzvaras, bet ari tod vēļ paliks nūslāpums, kai šys dzeļza rakstura veirs nu ministrejas īrēdņa klivis par jaunbogōtniku, kurs atsaļōve uzceļt greznu pīli un naizātērējōs. Jys pīdar tūs ļaužu katgorejai, kuru var apzeimēt par privilegātū, bet privilegātūs slōņu augšonas nūslāpums sabidriskōs zynōtnēs ir atklōts. Jo lelōkas pīaug privilegātūs apētes un vajadzeibas, jo augstōkas kliust jūs praseibas, jo smogōki dzeives apstōkli nūspīž naprivilegātūs īdzejivōtōjus.

Latvejas tautom ir vajadzeigs vodūņs, bet vodūņam byut nabadzeibā nūzeimej naēst, kod asi izsaļcis, nadzert, kod slōpst un kod navari pats paīt — nest tryukumā spēku zaudejušūs pavajstnikus. Voi kaidi tū spātu? Latvejas un Latgolas aizstōve, meilō Mōra, dūd izmysušai tautai jaunu Mozu un jei paklauseigi tam sekōs prūm nu tukšneša uz spyrdzynūšu oazi! Bet jo tō naspēj, tod dūd miru! namīra cālūps mādz byut nazynōšona par tautas turpmōkū liktīni. Jo cylvākam sirdi ir mīrs, tod jam ari nu timsim mōkūnim sagtim dabasim plyust gaišas dīnas jausma. Revolucejas mādz apēst sovu radeitōjus, pyrms tōs sōkušōs. Lai tai nūteik ari šūreiz!

KŌPĒC VAJADZEIGI LATGOLAS DEPUTATI SAEIMĀ?

Jōatzeist, ka Latgolai nav sovu pōrstōvu Saeimā koč nadaudz leidzeigu Fraņčam Trasunam un Fraņčam Kempam, kuri kolpōja Latgolai Latvejas pyrmōs republikas laikā.

«Ziņas par izpyustō, nu komunisma laikim montōtō valsts aparata nōvi ir lobōkā gadējumā pōrspeilātas» — šī vōrdi jēmti nu ōrzemu specialistu pētējuma par pošvaldeibu lūmu un darbeibas apstōklim postkomunisma zemēs. Turpynōsim citēt šū dokumentu: «Dažōs valstīs decentralizaceja ir tikai viļteiba. Jo reformas kontrolej vacō, dzili īsakapņōjusēs elite, tei vysbīžōk atjaunoj centralizaceju un vīteji vadeitōji dorbojas tikpat patvaleigi un naprogozejami, kai padūmu laikūs».

Uzspīstū, nu komunisma laikim montōtū valsts aparatu nūmērdēs tikai tod, jo Saeimā, kura šū aparatu formej, nōks jauni svaigi spēki. Kas spēš šūs sirdsapziņas tērgōņus izdzejit nu svātņoma, jo na pošā tauta ar vēlēšonu pōtogu?

Jezups Zeļonka ir Rēzeknes Augstskūlas Ekonomikas fakultates profesors, Latgolas Demokratiskōs partejas Rēzeknes nūdaļas bīdrs, nanūgurdynoms studentu rūsynōtōjis leidzдорbōtūs myusu laikroksta «Studentu klubēņā».

FRANĶA TRASUNA SAIMNĪCISKĪ UZSKOTI

Trasuna «Daugovas katōlu kalendars», kurā 1902. gadā pasārōdējōs roksts «Par Vitebskas guberņas latvīšu cīmu sadaleišonu vīnsātu mōjōs», kurā atspūgojōj šaurōs strēmeleitēs saplāstūs sādžu teirumus, tik šaurus, ka gryši saprast, kai tī isadzeitūs ar ecēžu (egli), cyta ūnūri naizskarūt. Cīmi beja 14—20 saiminiku leli, ākas pa lelōkajai daļai ar nūplāstīm čukurim, dzeivūkli mozōk kai vīnkōrši, nareti nabadzeigi, vysys dora radzamu mozturēbas un tryuceibas īspaidu. Aiz kaidīm īmeslīm saimnīceiba sovaidi īsakōrtōjusēs Vitebskas guberņā? Pi tejnēs latvīšu nabadzeibas vainojami pa daļai napīteikūs saiminiku zemes lelums, pa lelōkai daļai nūpeļamō zemes daleišona storp brōlīm un pa daļai lelī cīmi. Kur nav pīteikūša zemes leluma, navar byut tureibas, zemes daleišona storp brōlīm saimnīceibu īzpūsta voi nūvad pi tryuceibas un nabadzeibas, kod brōli sōc daleitīs, kotram vajaga sovas mōjas, sova ūkiņa, lūpim — klāva. Tys vysys prosa daudz izdavumu. Kod zeme sadaleita, tod kotrai saimei jōpōrteik nu tōs daļas, kas īdaleita. Nu tō var ceļtīs tikai tryuceiba un nabadzeiba, turpreti kūzernīki un vydzernīki dora prōteigi, sova tāva mōju nadolūt, bet par zynomu atleidzeibu atstōjūt vīnam brōlam. Vīnsātu mōju saiminīkim nav zaudejumu, kas saisteiti ar tū, ka teirums īr tōli nu cīma, nav atkareibas nu kaimiņa saimnīceibas, kas nadūtu breivi kustētīs un atsateistētīs. Francis

Trasuns uzskatēja, ka Vitebskas guberņas latvīšu materialū stōvūkli lobōt var, vysys cīmus sadolūt vīnsātōs, bet tys nav vīgli izdorams, jo prosa daudz dorba, daudz laika un daudz izdavumu.

1904. gadā F. Trasuns rakstēja par mōjryupnīceibu pi Vitebskas guberņas latvīšim, kur parōdēja, ka latvīši uzskota tikai zemes dorbu par taidu, kas peļnej īvēreibu un dūd uzтуру, bet omotus vērtējam zāmōk voi pat kaunīs nu tīm. 1907. gadā rakstēja par naizlītōtajīm peļņas olūtīm, tērdznceību, kas latgališim nav gondreiz pazeistama, tērgōjas žēidi, krīvi, tikai latgališi naveižōj tū dareit. Un kōpēc tai? Voi tī īr kaidi sovaidi cylvāki, voi mes taidom litom naasom radeiti? Nā, mes vysyi asom vīnaidi, vīneigais īmeslis tys, ka mes, latgališi, asom kyutri un poši sovu lobumu nasaprūtām (tys palicis ari pēc symts godim). Ūtrs naizlītōts peļņas olūts Latgolā īr zveja. Kur zeme tik bogōta ar azarim un jo tūs pajimtu uz renti latvīši, saimes atrostu dorbu un peļņu, īzaveidōtūs zvejniku kōrta, pōrstrodōtu zivīs uz vītas, bet azaru nūjēmēji īr krīvu vacticeibnīki un ebreji, latvīši īzpylda kolpu un strōdniku vītas, palnūt tikai grašus.

FranĶam Trasunam sōpēja dzimtnēs nabadzeiba, jys nairedzēja šaurōs strēmelēs saplāstūs sādžu teirumus, kur ežōs augušōs nazōles byrdynōja pūsta mōkūpus. Un otkol pasacel vaicōjums: kū dareit? «Vyspyrms vajag latgališu cīmus sadaleit vīnsātōs.

Bez tō jī navar ni sūli tikt uz prišku zemes apstrōdōšanā un īzlitōšanā — tai F. Trasuns soka rokstā «Myužeigu sēru vergi» (1908) un skaīšas uz nūlōdātū īražu, spēku un timsūneibas varu; «Un kas mani var stypri kaitynōt, tys īr, kod myusu latgališu zemnīki, nagribādami druseņ ryupētīs un gōdōt poši par sovu lobumu, atsataisnojās, ka ar īzkapti nūplautō ūnūre naasūt tik skaista un teira, kai ar sēru nūplautō. Bet pasaskotētīs pi daža ustobā — leidz ausim aizaudzīs ar dublim un teirumā meklej skaistumu». Myusu laikā ari vystymōkam zemnīkam patīsi jau kauns īr byut par sēpa vergu».

Prūtams, ka vysur nav tikai zemnīka vaina vīn. F. Trasuns karōj pret krūgim, kas pasacel vysōs Latgolas ceļu molōs, breidynōj nu īzdevītōju masveideigas īzceļšonas uz Sibireju un cytom Krivejas tōlom vītom. Jys pōrcynōts, ka taidus zalta kolnus varom atrast tepat uz vītas, vajaga tikai pasavērt, cik muižu pōrdūt. «Voi nabyutu bejīs prōteigōk un vīglōk, jo myusu tautīši, kas aizgōjuši uz Sibireju, uz nazynomu dzeivi, byutu nūsamatušīs tepat uz dzeivi sovā dzimtinē — Ruskulovas, Bolvu, Mežvydu un cytu pōrdūtūs muižu teirumus un muižu mežu calmūs?»

F. Trasuna publicista volūda reizem īr osa, bet reizem tēvišķeigi glōstūša, gudra padūma devēja runa: «Nav prōteigi atstōt svešinīkim sovas mōjas un tāvu īsīldeitūs koktus, lai poši palyktu par pasaulā klaidūnim veša

molā, bez rodīm, bez tāvu zemes un bez sovas volūdas» — taidis jys pasārōda rokstā «Kur latgališim meklēt dorbu un maizi?» (1908).

Cyta attīksme F. Trasunam īr pret aizgōjējim uz Kūzemi un Vydzemi: «Tī jī dzeivoj vysmoz sovā tautā un storp sovīm tautas ļaudīm. Bez tam Vydzemē un Kūzēmē kultura stōv daudz augstōk nakai pi myusim, zeme teik apstrōdōta cytaižōk, saimnīceiba teik cytaidi vadeita, — un tōpēc vīn var daudz kū jaunū vūicētīs un daudz kū jaunū atnest uz mōjōm».

Vēl vīna svareiga problema — zemnīku dūšonōs uz piļsatom. Nadreikst greizom acīm vērtīs uz tīm, kas aizīt sovu īztyku meklēt piļsātā. Latgališim nav bezgaleigi plašu muižu, kuras varātu daleit dālim un meitom, myusu zemnīku zemeites īr tik mozas, ka ar laiku nabyutu na tik kū ēst, bet ari kū strōdēt, jo vysyi, kas dzymst un te īzaug, tikai nu zemes dorbim vīn pōrtyktu». Jys skotōs vēl tōjōk: nivīna kulturala tauta navar pastōvēt nu zemes orōjim, «Kotrai tautai īr vajadzēigi vūicēiti veiri, advokati, dakteri, īnženeri utt. Un jo vairōk tautai īr mōceitu veiru, jo styprōka tauta» — tai roksta 1907. gadā.

Nu šōs apziņas īzaug F. Trasuna dedzēigōs ryupes par latvīšu skūlom, jys prīcōjas, radzūt, ka tauta mūstās — lāni, nadrūši, bet mūstās!

Nav vīgls Latgolas nūvoda mūdynōtōja un vysas Latvejas apvīnōtōja idejas pīpīldeitōja dorba un ceīņas ceļš. «Mes vysyi asom vīnas latvīšu tautas dāli, tautas spēks īr tautas vīneiba, tōpēc nūst vysu, kas storp myusim var ceļt nasatīceibu un ūskēļšonūs, dareisim kotrs tū, kas

myusus var tyvynōt un vīnōt» — tai F. Trasuns roksta 1907. gadā. Un tys īr skaīsts aicynōjums, bet lai realizātu, jōpōrvar daudz ūskēršu, baltīšu politiku attureiba, kas saryugtynoj Franci Trasunu. Bet jys naatlaideigi turpynoj ceīņu.

Kod zemē īsastōjōs mīrs, 1920. gadā Latvejas Republikas valdeiba devēs simboliskā braucīni pa Latgolu, Latvejas trešū zvaigzni, un te, blokus ministru prezidentam Kārļam Ulmaņam, beja Francis Trasuns. Valsts veiri ūymā braucīni apmeklēja vairōkas vītas, lai runōtu ari tautas sapulcēs: Viļānūs 4. februārī, Preiļūs — 5. februārī, tōjōk leidz 12. februaram pabeja Vyškūs, Daugavpilī, Rēzeknē, Kaunatā, Ludzā, Kōrsovā, Viļakā. ūys beja ļūti zeimeigs braucīns, kur jaunōs Latvejas dybynōtōjam blokus stōvēja un sovas tautīšus uzrunōja Latgolas mūdynōtōjs, tōs idejiskais pīvīnōtōjs pōrējai Latvejai.

Dzymtō volūda īr svātums, bogōteiba, ceīņas īrūcis pret gora tymu. F. Trasuns labi saprota, ka na jau volūda poša par sevi cylvāku dora lelu, loba īr pūļu, franĶu, vōcu, krīvu volūda, cytas, bet myusim, latvīšim tei jōsavaica tōdēj, lai poši sevi turātu gudā, jo tod ari cyti myusus cīneis un gūdōs. Godsymta sōkumā īztekōts dūmas ari myusindōns nav zaudejūšas aktualitai.

FranĶa Trasuna publicista īzauge nu Latgolas liktinim, kurus tyvynōt vysai Latvejai beja uzajēmīs Sakstagola veirs, apdōvynōts, ar plašu pasaulā uzskotū, džiļu īnterēs, īzprota sova laikmata sabīdriskōs problemas.

Francis Trasuns myra 1926. goda 6. aprēlī Reigā, bet jō pīmiņa palik navin Latgolā, ari vysā Latvejā.

BAZNEICA MYUSDĪNŌS

Bazneica myusdīnōs īr na tikai lyugšonu noms, bet ari vīta, kur drūšu patvārumu roduse dūtōs

apkaimes vēsture, kuras veļvēs vēļ atsabolsoj tōs sūli. Attālā: Latgolas piļsātu mēri pēc Viļānu bazneicas apmeklējuma, kur klausējōs stōstējumu gon par šō divnoma, gon nūvoda vēsturi. ***

Skaista storp zalīm kūkim, ar sakūptu ceļēņu, kam gar molom saulē myrģoj vosoras nūgales zīdi, pi sevis aicynoj Rūbežniku (Krōslovas rajons) katōju bazneica, krōšņa jei īr ari ūymā Jezupa Danovska fotoattālā.

NORMUNDS DIMANTS

FANTASTA ATĪTME STŌSTS

Reizi dzeivōja kaidis fantastis — jauničs, kam par varī gribējōs byut kai ūylam Vernam: paredzēt nōkūtni, cīlvēces sasnīgumus, lai vysyi vējōk soka: vot, beja vīns brošs puiss, kas da tam vysu zynōja, ka teirais priks jū laseit!

Tok jō pyrmais romans «salaseiti», koč ī tyka nūpublicāts, lelu resonansu naizraisēja. Kaida kritike tū nūlyka zāmōk par suni. Asūt navys salaseiti, a sagrōbsteiti, kaidim ta pusauga puikom mož ī taidis varūt patikt, na jai — nūpītnai sīvītei.

I vēļ īzarōda kaidis it kai lobvējs, it kai dzejnīks, ari jauničs, Latgolas cereiba ī priks, kas vysaid myusu fantastu nūlyka avīzē «pasaules centrs». Jys īzateice, ka itys fantastis asūt mōgys cylvāks,

spirta reima, lels ādōjs, nalobs ērzels bez smōrda ī tai.

Myusu fantastis cīši apsavainōja. Jam gribējōs itū lobvēli nūkert, pīlit ar spirtu, a pēc tam ka maukt pa purnu — tai, lai saprūt, kuris te nalobs ērzēls.

Jam vaira prōtā nabeja fantastika, a tys, kai īzarēkinōt.

Jys nūbrauce iz tū piļsātu, kur dzeivōja itys skripāčs, sasatyka, meili parunōja, pīdzirdēja ari itū cyuku, a pa purnu tūmār nasyta. Ūāj palyka. Lai tok puika vēļ paroksta. Lai jō geimi meitines pameilej. I tai.

Myusu fantastis atsagrīze cīši apmirinōts. Nasyzdams itū puiku, jys beja padarējis lobu dorbu, a lobī dorbi vad myusus pi Diva.

A. PIĻPUKA, DEKŠŌRĒS
NI GODI, NI TŌLUMS...

Pateikami īr sajimt dōvonas, bet vēļ pateikamōk, kod ar sovu dōvonu voi lobu vōrdū vari cytu īpīrcynōt, pateikami apsazynōtīs, ka tōlumā īr dāns, lobesteigs un leidzjyuteigs cylvāks, kurs cēlis nu Dekšōrem, bet kura mītnēs zeme jau īlgōku laiku īr Kanada — Pīters Broks. Ni attōlums, ni vairōk kai pīcdesmit

godu atškerēbas nu dzimtnēs nav mozynōjuši jō īnterēs par dzymtōm vītom un ļaudīm. Jau daudzus godus Pīters sovīm rodīm, kaimīnim, atveiškom organizacejom syuta dažaidas dōvonas, pīmārojūt adresata vēļmem un vajadzēibom. Pīmāram, invalidam ar kusteibu īrūbežōjumu atsytētīs rateņus, montas nu jō sajamuse vītejō bazneica, poliklinika un ari Dekšōru skūla. Pādejā laikā Pīters Broks un jō dzeivesbīdre daudz atbaļstējuši Dekšōru pogosta muzeju gon apkūpojūt ziņas par dekšōrišim plašajā pasaulē, gon saryupejūt Rītumūs īzdūtas dažaidas vērtēigas latvīšu rakstniku grōmotas, storp tōm ari myusu nūvodnīku Alberta Sprūdža un Leonarda Latkovska, kuras leidz šam nīmoz navarējom sadabōt.

Cīnejamais Broka kungs nupat atzeimēja sovu 75. godskōrtu. īzskūt jam pateiceibu par dzymtōs puses lobā paveiktū, vālom stypru veseleību un lobklōjeibu gīminē!

Ari «Zemturs» pīsavīnoj šīm vēļejumim, nu sovas puses nūvēļej ari rodūsus panōkumus! kaidā tikšonōs reizē jō dzymtajā sātā, kū vysā apkaimē pazeist kai «Broku mōjas» Dekšōru cīmata

gleznainā nūmalē. P. Broka kungs beja sūlējis paleidzēt ari latgaļu avīzei, kū pīļdejis — na vīna vīn vēstule jau atceļojuse ar pazeistamu adresi «Mrs. P. Broks, 14 Epping Street Weston on M9R2Z7, Canada», īnformējūt par aizsorgu organizacejas darbeibu u. c.

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDELAS LAIKKROKSTS

Dybynōtōjs — A. Rancāna īzdevnīceiba, posta īndekss — 3053.

Atbildeigais redaktors A. Rancāns
Redaktors J. Elksnis

Masu īnformacejas leidzēja registracejas apliceiba Nr. 1609, īznōk nu 1994. goda 30. decembra cētras reizes mēnesī — pīktānōs, īzdevēja nūrēkinu konts

Latvejas Unibankas Preiļu nūdaja Nr. 468425, kods 310101900. Īzdevēja adrese: A. Upeiša īlā 3—49, Preiļi, LV-5301, tālrūns 8-253-21516.

Īspīdlūksne, Līvijas Kalvānes datorsalykums un Solveigas Sarkanes datormaketšona, īspīsta SIA «Latgales drukā» Bazneicas īlā 28, Rēzeknē, LV-4601.

REDKOLEGEJA